

OBJAŠNJENA
EVROPSKA
UNIJA

Evropa u 12 lekcija

Paskal Fonten

Evropska unija

OBJAŠNJENA EVROPSKA UNIJA

Ova publikacija je deo serije koja objašnjava šta EU radi u različitim oblastima politika, zašto u njima učestvuje i koje rezultate postiže.

Publikacije možete pronaći na internet stranici:

http://europa.eu/pol/index_en.htm

Kako funkcioniše EU
Evropa 2020: evropska strategija rasta
Evropa u 12 lekcija ✕
Osnivači EU

Bankarstvo i finansije
Bezbednost hrane
Borba protiv prevara
Budžet
Carine
Ekonomska i monetarna unija i evro
Energetika
Granice i bezbednost
Humanitarna pomoć i civilna zaštita
Istraživanje i inovacije
Javno zdravlje
Klimatska politika
Konkurentnost
Kultura i audio-vizuelna politika
Međunarodna saradnja i razvoj
Migracije i azil
Obrazovanje, obuka, omladina i sport
Plan digitalizacije
Poljoprivreda
Pomorska pitanja i ribarstvo
Porezi
Potrošači
Pravosuđe, osnovna prava i jednakost
Preduzetništvo
Proširenje
Regionalna politika
Spoljni poslovi i politika bezbednosti
Transport
Trgovina
Unutrašnje tržište
Zapošljavanje i socijalna pitanja
Životna sredina

Objašnjena Evropska unija: Evropa u 12 lekcija, Paskal Fonten

Evropska komisija
Generalni direktorat za komunikacije
Publikacije
1049 Brisel
BELGIJA

Rukopis ažuriran u januaru 2014. godine

Naslovna strana i ilustracija na drugoj strani:
© Mačej Frolou Brand X Pictures/Jupiterimages

44 str. - 21 x 29,7 cm
ISBN 978-92-9238-291-9
doi:10.2871/895794

Luksemburg: Kancelarija
Evropske unije za publikacije, 2014.

© Evropska unija, 2014.
Umnožavanje je dozvoljeno. Za korišćenje i reprodukciju pojedinačnih fotografija, potrebno je zatražiti dozvolu nosioca autorskih prava.
Štampao EU info centar u Beogradu, 2015.

OBJAŠNJENA EVROPSKA
UNIJA

Evropa u 12 lekcija

Paskal Fonten

Sadržaj

1. Zašto Evropska unija?	3
2. Deset istorijskih koraka.	6
3. Proširenje EU i odnosi sa susedima.	8
4. Kako funkcioniše EU?	11
5. Šta radi EU?	16
6. Jedinstveno tržište.	21
7. Evro	24
8. U susret društvu zasnovanom na znanju i inovacijama.	27
9. Šta znači biti građanin Evrope?	28
10. Evropa slobode, bezbednosti i pravde	31
11. EU na svetskoj sceni	34
12. Kakva je budućnost Evrope?	37
Ključni datumi u istoriji evropskih integracija	39

1. Zašto Evropska unija?

Misija EU u 21. veku jeste da:

- ▶ održava i unapređuje mir uspostavljen između država članica;
- ▶ okupi evropske države oko praktične saradnje;
- ▶ garantuje životnu bezbednost građanima Evrope;
- ▶ promoviše ekonomsku i socijalnu solidarnost;
- ▶ očuva evropski identitet i raznovrsnost u globalizovanom svetu;
- ▶ promoviše vrednosti koje su zajedničke svim Evropljanima.

I. Mir

Pre nego što je postala stvarni politički cilj, ideja o ujedinjenoj Evropi bila je samo san filozofa i vizionara. Inspirisan humanističkim idealima, Viktor Igo je, na primer, maštao o miroljubivim „sjedinenim Državama Evrope“. Taj san su razbila dva strašna rata koja su opustošila kontinent u prvoj polovini 20. veka.

Na ruševinama Drugog svetskog rata, međutim, pojavila se nova vrsta nade. Ljudi koji su se tokom rata opirali totalitarizmu bili su odlučni da okončaju mržnju i suparništvo među narodima Evrope i stvore uslove za trajni mir. Od 1945. do 1950. godine nekoliko hrabrih državnika, uključujući Roberta Šumana, Konrada Adenauera, Alcida de Gasperija i Vinstona Čerčila, latilo se zadatka da ubedi svoje narode da uđu u novu eru. Naime, u zapadnoj Evropi bi se uspostavile nove strukture zasnovane na zajedničkim interesima i utemeljene u ugovorima koji bi garantovali vladavinu prava i jednakost svih zemalja.

Robert Šuman (francuski ministar spoljnih poslova) preuzeo je ideju koju je prvobitno izložio Žan Mone i 9. maja 1950. godine predložio osnivanje Evropske zajednice za uglj i čelik (ECSC). Time je u zemljama koje su se nekada borile jedna protiv druge proizvodnja uglja i čelika objedinjena pod zajedničkom Visokom vlašću. Tako su na praktičan, ali istovremeno duboko simboličan način, sirovine za rat pretvorene u instrumente pomirenja i mira.

II. Spajanje Evrope

Posle pada Berlinskog zida, 1989. godine, Evropska unija podsticala je ujedinjenje Nemačke. Kada se 1991. godine raspala sovjetska imperija, zemlje centralne i istočne Evrope, koje su decenijama trpele život iza gvozdene zavese, ponovo su stekle slobodu da odlučuju o svojoj sudbini. Mnoge od njih odlučile su da je njihova budućnost u porodici demokratskih evropskih nacija. Njih osam se priključilo Evropskoj uniji 2004. godine, još dve su postale članice 2007, dok je Hrvatska pristupila Uniji 2013. godine.

Pad Berlinskog zida 1989. godine doveo je do postepenog ukidanja starih podela na evropskom kontinentu.

Proces proširenja EU još traje. Osam zemalja je u različitim fazama priprema za potencijalno buduće članstvo.

III. Bezbednost

Evropa se u 21. veku i dalje suočava sa bezbednosnim problemima. Kako bi osigurala bezbednost svojih članica, Evropska unija mora da preduzme delotvorne mere. Ona mora konstruktivno da radi s regionima neposredno izvan svojih granica – s Balkanom, severnom Afrikom, Kavkazom i Bliskim istokom. EU mora da zaštiti i svoje vojne i strateške interese saradnjom sa saveznicima – naročito sa saveznicima iz NATO-a – i razvojem stvarne zajedničke evropske bezbednosne i odbrambene politike.

Unutrašnja i spoljna bezbednost dve su strane iste medalje. Borba protiv terorizma i organizovanog kriminala zahteva tesnu saradnju policijskih snaga svih zemalja EU. Novi evropski izazov jeste da EU postane područje slobode, bezbednosti i pravde u kojem svi imaju isti pristup pravdi i uživaju jednaku zaštitu zakona. To zahteva blisku saradnju zemalja članica EU, u čemu aktivnu i značajnu ulogu moraju da imaju organi kao Evropol (Evropska policijska služba) i Evrodžast (Eurojust - promovise saradnju između tužilaca, sudija i policijskih službenika u različitim zemljama EU).

IV. Ekonomska i socijalna solidarnost

Evropska unija je izgrađena radi ostvarenja političkih ciljeva, a počela je da ih ostvaruje kroz ekonomsku saradnju.

Procentualni udeo evropskih zemalja u svetskom stanovništvu sve je manji. One stoga moraju da nastave da rade zajedno ako žele da obezbede ekonomski rast i budu sposobne da se na svetskoj sceni takmiče s drugim velikim privredama. Nijedna zemlja EU pojedinačno nije dovoljno jaka da bi mogla sama da nastupa u svetskoj trgovini. Evropskim preduzećima je, da bi povećala poslovanje i došla do novih potrošača, potrebna šira osnova od domaćeg, nacionalnog tržišta. Jedinствeno evropsko tržište im upravo to pruža. Kako bi što više ljudi imalo korist od ovog sveevropskog tržišta sa 500 miliona potrošača, EU nastoji da ukloni prepreke za trgovinu i oslobodi preduzeća tereta suvišnih administrativnih procedura.

Ali, kao protivteža sveevropskoj slobodnoj konkurenciji, mora postojati i sveevropska solidarnost. To ima opipljive prednosti za evropske građane: kada su pogođeni poplavama ili drugim elementarnim nepogodama, oni dobijaju pomoć iz budžeta EU. Strukturni fondovi kojima upravlja Evropska komisija podstiču i podržavaju napore nacionalnih i regionalnih vlasti da umanje nejednakosti između različitih delova Evrope. Sredstva iz budžeta EU i krediti koje obezbeđuje Evropska investiciona banka (EIB) koriste se za poboljšanje saobraćajne strukture Evrope (na primer, za proširenje mreže auto-puteva i brzih pruga), čime se obezbeđuje bolji pristup udaljenim regionima EU i podstiče transevropska trgovina.

Globalna finansijska kriza iz 2008. godine izazvala je najveći ekonomski sunovrat u istoriji EU. Vlade i institucije EU morale su brzo da deluju kako bi spasile banke, a EU je pružila finansijsku pomoć zemljama koje je kriza najviše pogodila. Postojanje jedinstvene zajedničke valute pomoglo je da se evrozona zaštiti od špekulacija i devalvacije. Nakon toga, 2010. godine, EU i države članice uložile su zajednički napor da smanje svoj javni dug. Veliki izazov za evropske zemlje u narednom periodu biće zajedničko suprotstavljanje globalnim krizama i pronalaženje, zajedničkim snagama, izlaza iz recesije i načina da se ostvari održivi rast.

V. Evropski identitet i raznovrsnost u globalizovanom svetu

Evropska postindustrijska društva postaju sve složenija. Životni standard je u stalnom rastu, ali još postoji značajan jaz između bogatih i siromašnih. Moguće je da su taj jaz dodatno produbili faktori poput ekonomske recesije, preseljenja industrijskih postrojenja, starenja stanovništva i problema sa javnim finansijama. Zato je važno da zemlje članice EU tesno sarađuju kako bi se ovi problemi rešavali.

Ali, tesna saradnja ne podrazumeva brisanje kulturnih i jezičkih identiteta pojedinačnih država članica. Naprotiv, mnoge aktivnosti EU usmerene su na promovisanje regionalnih specifičnosti i bogate raznovrsnosti evropskih tradicija i kultura.

Dugoročno, sve države EU imaju korist od toga. Šezdeset godina evropskih integracija pokazalo je da je EU kao celina veća od zbira svojih delova. Ona ima daleko veću ekonomsku, socijalnu, tehnološku, komercijalnu i političku moć nego što bi svaka država članica imala kada bi morala da nastupa samostalno. Postoji dodatna vrednost kada se nastupa zajedno i kada se govori jednim glasom.

*Ujedinjeni u različitosti:
Zajedničkim radom se
ostvaruju bolji rezultati*

Ekonomije u usponu, kao što su Kina, Indija i Brazil, spremaju se da se pridruže Sjedinjenim Američkim Državama kao globalne supersile. Zato je važnije nego ikada da se države članice Evropske unije udruže, postignu tzv. kritičnu masu i na taj način zadrže svoj uticaj na svetskoj sceni.

Kako EU ostvaruje taj uticaj?

- Evropska unija je vodeća trgovinska sila u svetu i ima ključnu ulogu u međunarodnim pregovorima, poput onih koji se vode između 159 zemalja unutar Svetske trgovinske organizacije (STO) ili konferencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama.
- EU zauzima jasan stav o osetljivim pitanjima koja se tiču običnih ljudi – pitanjima kao što su zaštita životne sredine, obnovljivi izvori energije, princip predostrožnosti u pogledu bezbednosti hrane, etički aspekti biotehnologije, potreba da se zaštite ugrožene vrste itd.
- EU je i dalje jedan od svetskih lidera u borbi sa globalnim otopljavanjem. U decembru 2008, Unija se jednostrano obavezala da će do 2020. godine smanjiti emisiju gasova staklene bašte za 20 odsto.

Dakle, za Evropljane današnjice stara izreka da je „snaga u jedinstvu“ nije nimalo izgubila na aktuelnosti.

VI. Vrednosti

Evropska unija želi da promoviše humanitarne i progresivne vrednosti i da se stara o tome da velike globalne promene koje se odigravaju budu u korist, a ne na štetu ljudskog roda. Potrebe ljudi ne mogu se zadovoljiti samo tržišnim snagama ili jednostranim akcijama pojedinačnih država.

Tako se EU zalaže za odnos prema čovečanstvu i model društva koji podržava velika većina njegovih građana. Evropljani neguju svoje bogato nasleđe vrednosti, među kojima su vera u ljudska prava, društvena solidarnost, slobodno preduzetništvo, pravedna podela plodova ekonomskog rasta, pravo na zaštićenu životnu sredinu, poštovanje kulturnih, jezičkih i verskih različitosti i skladan spoj tradicije i napretka.

Povelja o osnovnim pravima EU proglašena je u Nici u decembru 2000. godine. Otkako je Lisabonski ugovor stupio na snagu, 1. decembra 2009, ona je pravno obavezujuća. U Povelji se navode sva prava koja danas priznaju sve zemlje članice EU i njihovi građani. Zajednička prava i vrednosti pružaju osećaj srodnosti Evropljanima. Da navedemo samo jedan primer – sve zemlje EU ukinule su smrtnu kaznu.

2. Deset istorijskih koraka

- ▶ 1951: Evropsku zajednicu za uglj i čelik osniva šest država osnivača
- ▶ 1957: Istih šest država potpisuje Rimske ugovore, kojima se uspostavljaju Evropska ekonomska zajednica (EEZ) i Evropska zajednica za atomsku energiju (Euratom)
- ▶ 1973: Zajednica se proširuje na devet država članica; uvodi se više zajedničkih politika
- ▶ 1979: Prvi direktni izbori za Evropski parlament
- ▶ 1981: Prvo mediteransko proširenje
- ▶ 1992: Jedinstveno evropsko tržište postaje stvarnost
- ▶ 1993: Ugovorom iz Mاستrihta osniva se Evropska unija (EU)
- ▶ 2002: Evro ulazi u opticaj
- ▶ 2007: EU ima 27 država članica
- ▶ 2009: Stupa na snagu Lisabonski ugovor kojim se menja način funkcionisanja EU

1.

Devetog maja 1950. godine, Šumanovom deklaracijom predloženo je osnivanje Evropske zajednice za uglj i čelik, koja je postala stvarnost potpisivanjem Pariskog ugovora 18. aprila 1951. godine. Time je ustanovljeno zajedničko tržište uglja i čelika za šest država osnivača (Belgija, Savezna Republika Nemačka, Francuska, Italija, Luksemburg i Holandija). Cilj je bio da se nakon Drugog svetskog rata obezbedi mir između evropskih nacija pobednika i onih poraženih i da se one okupe zajedno, na bazi jednakosti i saradnje u zajedničkim institucijama.

2.

Tih šest zemalja je potom, 25. marta 1957. godine, Rimskim ugovorima odlučilo da formiraju Evropsku zajednicu za atomsku energiju (Euratom) i Evropsku ekonomsku zajednicu (EEZ). Ova druga zajednica je podrazumevala izgradnju šireg zajedničkog tržišta koje bi pokrivalo čitav niz roba i usluga. Carine između ovih šest zemalja su ukinute 1. jula 1968, a šezdesetih godina 20. veka ustanovljene su i zajedničke politike, prevashodno u trgovini i poljoprivredi.

3.

Ovaj poduhvat bio je toliko uspešan da su Danska, Irska i Velika Britanija odlučile da se pridruže Zajednici. To prvo proširenje sa šest na devet članica dogodilo se 1973. godine. U isto vreme, uvedene su nove politike – socijalna i ekološka, a 1975. godine osnovan je Evropski fond za regionalni razvoj (EFRR).

9. maja 1950. francuski ministar spoljnih poslova Rober Šuman prvi put je javno izložio ideje koje su dovele do Evropske unije. Zato se 9. maj slavi kao rođendan EU ©

4.

U junu 1979. godine dogodio se odlučujući korak napred: održani su prvi direktni izbori za Evropski parlament, na kojima su građani neposredno glasali. Ti izbori se održavaju svakih pet godina.

5.

Godine 1981. Grčka se priključila Zajednici, a nakon nje to su učinile Španija i Portugalija, 1986. godine. Proširenjem Zajednice na jug Evrope pojačala se i potreba za realizacijom programa regionalne pomoći.

6.

Ekonomska recesija koja je zahvatila ceo svet početkom osamdesetih godina donela je sa sobom talas evropesimizma. Nova nada se, međutim, rodila 1985. godine, kada je Evropska komisija, uz rukovodstvo tadašnjeg predsednika Žaka Delora, objavila „Belu knjigu“ u kojoj je zacrtan rok za uvođenje jedinstvenog tržišta – 1. januar 1993. godine. Ovaj ambiciozni cilj je ugrađen u Jedinствeni evropski akt, koji je potpisan februara 1986. godine, a na snagu je stupio 1. jula 1987. godine.

7.

Politički izgled Evrope dramatično se promenio padom Berlinskog zida 1989. godine; taj događaj je doveo do ujedinjenja Nemačke oktobra 1990. i dolaska demokratije u zemlje centralne i istočne Evrope koje su se oslobodile sovjetske kontrole. Sam Sovjetski Savez prestao je da postoji u decembru 1991. godine.

Istovremeno, države članice EEZ pregovarale su o novom ugovoru; u Mاستrihtu, decembra 1991. godine usvojio ga je Evropski savet (sastanak šefova država i/ili vlada). Dodajući međudržavnu saradnju u oblastima kao što su spoljna politika i unutrašnja bezbednost postojećem sistemu Zajednice, Ugovorom iz Mاستrihta je stvorena Evropska unija (EU). Taj ugovor je stupio na snagu 1. novembra 1993. godine.

8.

Još tri zemlje – Austrija, Finska i Švedska – priključile su se Evropskoj uniji 1995. godine, čime je broj članica porastao na 15. U tom trenutku Evropa se već suočavala sa sve većim izazovima globalizacije. Nove tehnologije i sve veća upotreba interneta modernizovale su ekonomiju, ali su stvarale socijalne i kulturne tenzije.

U međuvremenu, EU je radila na svom najspektakularnijem projektu do tada – stvaranju jedinstvene valute koja će olakšati poslovanje preduzećima, ali i život potrošačima i putnicima. Evro je 1. januara 2002. godine zamenio dotadašnje valute 12 zemalja EU koje su zajedno činile evrozonu. Evro je danas pored američkog dolara glavna svetska valuta.

9.

Sredinom devedesetih godina počele su pripreme za najveće proširenje EU u njenoj istoriji. Zahtev za prijem u članstvo je podnelo šest zemalja bivšeg sovjetskog bloka (Bugarska, Češka Republika, Mađarska, Poljska, Rumunija i Slovačka), tri baltičke zemlje koje su bile deo Sovjetskog Saveza (Estonija, Letonija i Litvanija), jedna od republika bivše Jugoslavije (Slovenija) i dve mediteranske zemlje (Kipar i Malta).

EU je pozdravila šansu da pomogne da se stabilizuje evropski kontinent i da se prošire dobrobiti evropske integracije na te mlade demokratije. Pregovori o budućem članstvu započeli su u decembru 1997, a 10 država kandidata priključilo se Evropskoj uniji 1. maja 2004. godine. Bugarska i Rumunija primljene su u članstvo 1. januara 2007. godine. Hrvatska se Uniji pridružila 2013, čime je broj članica EU porastao na 28.

10.

Da bi mogla da odgovori na složene izazove 21. veka, proširenoj EU bio je potreban jednostavniji i efikasniji metod donošenja zajedničkih odluka. Nova pravila su predložena u nacrtu Ustava EU, koji je potpisan u oktobru 2004. godine, a koji je trebalo da zameni sve postojeće ugovore. Ovaj tekst je, međutim, odbijen na dva nacionalna referenduma tokom 2005. godine. Tako je Ustav zamenjen Ugovorom iz Lisabona, koji je potpisan 13. decembra 2007, a stupio na snagu 1. decembra 2009. godine. Njime se uvode izmene u prethodne ugovore, ali ih on ne zamenjuje; Ugovor takođe uvodi većinu izmena koje su bile sadržane u Ustavu. Na primer, ovim Ugovorom je Evropski savet dobio stalnog predsednika, a ustanovljena je i funkcija visokog predstavnika Unije za spoljnu i bezbednosnu politiku.

U isto vreme je izbila i svetska finansijska i ekonomska kriza. Ovo je dovelo do stvaranja novih mehanizama u EU kako bi se osiguralo smanjenje javnog duga i stabilnost banaka i usaglasile ekonomske politike država članica, a naročito onih koje se služe evrom.

3. Proširenje EU i odnosi sa susedima

- ▶ *Evropska unija je otvorena za svaku evropsku zemlju koja ispunjava demokratske, političke i ekonomske kriterijume za članstvo.*
- ▶ *Nakon nekoliko uzastopnih proširenja, EU je porasla sa šest na 28 članica. Od 2013. godine osam zemalja je ili u pregovorima za članstvo ili u različitim fazama priprema. Svaki ugovor o prijemu nove članice moraju da jednoglasno odobre sve države članice. Uz to, pre svakog novog proširenja EU mora da proceni svoje kapacitete za prijem nove članice/novih članica i sposobnost svojih institucija da nastave da dobro funkcionišu.*
- ▶ *Proširenje Evropske unije ojačalo je i stabilizovalo demokratiju i bezbednost u Evropi i povećalo potencijal kontinenta za trgovinski i ekonomski rast.*

I. Ujedinjenje kontinenta

(A) SAVEZ 28

Kada se sastao u Kopenhagenu, u decembru 2002. godine, Evropski savet napravio je jedan od najznačajnijih koraka u istoriji evropskih integracija. Pozvavši 12 zemalja da joj se priključe, Evropska unija nije prosto povećala geografsku veličinu i broj stanovnika; ona je stavila tačku na rascep koji je delio naš kontinent još od 1945. godine. Evropske države koje decenijama nisu uživale demokratske slobode konačno su ponovo mogle da se pridruže porodici demokratskih evropskih nacija. Tako su Češka Republika, Estonija, Letonija, Litvanija, Mađarska, Poljska, Slovenija i Slovačka postale članice EU 2004. godine zajedno sa mediteranskim ostrvskim državama Kiprom i Maltom. Bugarska i Rumunija su se priključile 2007. godine. Hrvatska je započela proces pristupanja podnošenjem prijave za članstvo 2003. koje je i dobila 2013. godine. One su sada partneri u jednom veličanstvenom projektu koji su zamislili osnivači EU.

(B) PREGOVORI U TOKU

Turska, članica NATO-a, sa dugim sporazumom o pridruživanju EU, kandidovala se za članstvo u Evropskoj uniji 1987. godine. Imajući u vidu geografski položaj i političku istoriju Turske, EU je dugo oklevala pre nego što je prihvatila njenu kandidaturu. Ipak, u oktobru 2005. godine konačno su započeti pregovori o pristupanju. Neke države EU su izrazile sumnju u to da li će Turska postati članica, odnosno da li uopšte treba da postane članica Evropske unije. One predlažu alternativni aranžman – tzv. privilegovano partnerstvo.

Zemlje Zapadnog Balkana, od kojih je većina bila deo Jugoslavije, takođe se okreću Evropskoj uniji da bi ubrzale svoju ekonomsku obnovu, poboljšale međusobne odnose (koji su dugo bili obeleženi ožiljcima etničkih i verskih ratova) i konsolidovale svoje demokratske institucije. EU je dala status zemlje kandidata Albaniji, Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji. Potencijalni kandidat je Bosna i Hercegovina. Kosovo* je proglasilo nezavisnost 2008. godine i takođe bi moglo da postane zvanični kandidat za članstvo kada se zaključe pregovori o njegovoj budućnosti koji su u toku.

Island, žestoko pogođen finansijskom krizom 2008. godine, podneo je zahtev za članstvo u EU 2009. godine. Pregovori o pristupanju su obustavljeni 2013, na zahtev Islanda.

II. Uslovi za članstvo

(A) PRAVNI ZAHTEVI

Evropske integracije uvek su bile politički i ekonomski proces otvoren za sve evropske zemlje koje su spremne da potpišu ugovore i prihvate ceo korpus prava EU. Prema Lisabonskom ugovoru (Član 49), bilo koja evropska zemlja može da se kandiduje za članstvo u Evropskoj uniji ukoliko poštuje načela slobode, demokratije, ljudskih prava i osnovnih sloboda i vladavinu prava.

*Ovaj naziv je bez prejudiciranja stavova o statusu i u skladu je sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti UN i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova

Biser Jadrana, Dubrovnik u Hrvatskoj, najnovijoj članici EU

(B) KRITERIJUMI IZ KOPENHAGENA

Godine 1993, nakon zahteva bivših komunističkih zemalja da se priključe Uniji, Evropski savet je utvrdio tri kriterijuma koja one treba da ispune da bi postale članice. Do trenutka kada se priključuju, nove članice treba da imaju:

- stabilne institucije koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje i zaštitu manjina;
- uhodanu tržišnu ekonomiju i kapacitet da se takmiče sa konkurentskim pritiscima i tržišnim silama unutar Unije;
- sposobnost da prihvate obaveze koje proizlaze iz članstva, uključujući podršku ciljevima Unije. One moraju imati javnu upravu koja je u stanju da primeni i u praksi sprovodi zakone EU.

(C) PROCES PRIKLJUČIVANJA

Pregovori o članstvu (pregovori o pristupanju) vode se između zemlje kandidata i Evropske komisije koja predstavlja EU. Kada se ti pregovori zaključe, odluku da se neka zemlja primi u članstvo EU moraju jednoglasno da donesu postojeće zemlje članice koje se sastaju u Savetu. Evropski parlament takođe mora dati svoj pristanak i to potvrdnim glasanjem apsolutne većine članova. Potom države članice i zemlja kandidat moraju da ratifikuju ugovor o pristupanju, svaka u skladu sa svojim ustavnim procedurama.

Dok traju pregovori, zemlje kandidati najčešće primaju pretpristupnu finansijsku pomoć kako bi im se pomoglo da ekonomski sustignu države članice. One takođe najčešće imaju sporazume o stabilizaciji i pridruživanju sa EU. Prema tim sporazumima, EU direktno nadgleda ekonomske i administrativne reforme koje države kandidati moraju sprovesti kako bi ispunile uslove za članstvo u EU.

III. Koliko velika može postati EU?

(A) GEOGRAFSKE GRANICE

Javne rasprave o budućnosti EU pokazuju da mnogi Evropljani imaju rezerve u pogledu konačnih granica Evropske unije, čak i po pitanju njenog identiteta. Nema jednostavnih odgovora na ova pitanja, naročito zato što svaka zemlja drugačije vidi svoje geopolitičke ili ekonomske interese. Baltičke zemlje i Poljska podržavaju ideju članstva Ukrajine u EU, ali šta je sa susedima Ukrajine? Poteškoće proizlaze iz političke situacije u Belorusiji i strateškog položaja Moldavije. Ukoliko se Turska priključi EU, to postavlja pitanje Jermenije, Gruzije i drugih zemalja Kavkaza.

Uprkos tome što ispunjavaju uslove, Lihtenštajn, Norveška i Švajcarska nisu članice Evropske unije zato što je javno mnjenje u ovim zemljama trenutno protiv pristupanja Uniji.

U različitim državama EU javno mnjenje je manje ili više podeljeno po pitanju konačnih granica Evropske unije. Ukoliko bi se primenili samo geografski kriterijumi, ne uzimajući u obzir demokratske vrednosti, EU bi mogla – poput Saveta Evrope (koji nije telo EU) – da na kraju ima 47 članica, uključujući Rusiju. Međutim, jasno je da bi članstvo Rusije proizvelo neprihvatljivu neravnotežu u Evropskoj uniji kako politički, tako i geografski.

Racionalan pristup je da se kaže da svaka evropska zemlja ima pravo da zatraži prijem u članstvo EU ukoliko je u stanju da usvoji kompletno zakonodavstvo EU i ako je spremna da uvede evro. Evropske integracije su trajan proces koji je u toku još od 1950. godine i svaki pokušaj da se jednom zasvagda utvrde granice EU bio bi suprotstavljen tom procesu.

(B) POLITIKA SUSEDSTVA

Proširenja iz 2004. i 2007. godine pomerila su granice Evropske unije dalje na istok i jug i otvorila pitanje uređenja odnosa EU sa novim susedima. Stabilnost i bezbednost problematični su u regionima van njenih granica, pa je Evropska unija želela da izbegne stvaranje novih linija podele između sebe i susednih regiona. Na primer, bilo je neophodno preduzeti mere kako bi se odgovorilo na nove pretnje po bezbednost kao što su ilegalna imigracija, prekidi u snabdevanju energijom, degradacija životne sredine, organizovani prekogranični kriminal i terorizam. Zato je EU kreirala novu politiku evropskog susedstva koja uređuje odnose sa susedima na istoku (Jermenija, Azerbejdžan, Belorusija, Gruzija, Moldavija i Ukrajina) i na jugu (Alžir, Egipat, Izrael, Jordan, Liban, Libija, Maroko, okupirana palestinska teritorija, Sirija i Tunis).

Gotovo sve ove zemlje imaju bilateralne sporazume o partnerstvu i saradnji ili sporazume o pridruživanju sa EU, prema kojima su posvećene zajedničkim vrednostima (kao što su demokratija, ljudska prava i vladavina prava) i ostvarenju napretka ka uspostavljanju tržišne ekonomije, održivog razvoja i smanjenju siromaštva. EU sa svoje strane nudi finansijsku, tehničku i makroekonomsku pomoć, lakši pristup vizama i niz mera osmišljenih da pomognu razvoj ovih zemalja.

Od 1995. godine zemlje južnog Mediterana bile su povezane sa Evropskom unijom preko političkih, ekonomskih i diplomatskih veza poznatih pod nazivom Evromediterransko partnerstvo koje okuplja 28 zemalja Evropske unije i 16 partnerskih zemalja južnog Mediterana i Bliskog istoka.

Finansijska pomoć EU obema grupama država se realizuje preko Instrumenta za evropsko susedstvo i partnerstvo.

EU daje finansijsku pomoć kako bi pomogla razvoj ekonomije u susednim zemljama

4. Kako funkcioniraju EU?

- ▶ Šefovi država i/ili vlada sastaju se u okviru Evropskog saveta čija je uloga da utvrđuje okvirne političke smernice EU i donosi najvažnije odluke o ključnim pitanjima.
- ▶ Savet, koji čine ministri država članica EU, sastaje se često kako bi donosio strateške odluke i zakone EU.
- ▶ Evropski parlament, koji predstavlja narod, deli zakonodavnu i budžetsku vlast sa Savetom.
- ▶ Evropska komisija, koja zastupa zajednički interes EU, predstavlja glavni izvršni organ. Ona ima pravo da predlaže zakone i stara se o ispravnom sprovođenju politika EU.

I. Institucije zadužene za donošenje odluka

Evropska unija predstavlja više od konfederacije zemalja, ali nije federalna država. U stvari, njena struktura ne potpada ni pod jednu tradicionalnu pravnu kategoriju. Ona je istorijski jedinstvena i njen sistem donošenja odluka neprestano se razvija već nekih 60 godina.

Ugovori EU (poznati kao primarno zakonodavstvo) osnova su za veliki korpus tzv. sekundarnog zakonodavstva koje se neposredno odnosi na svakodnevni život građana Evropske unije. Sekundarno zakonodavstvo se uglavnom sastoji od uredbi, direktiva i preporuka usvojenih u institucijama EU.

Ovi zakoni, zajedno sa politikama EU, predstavljaju rezultat odluka koje donose Savet (koji predstavlja nacionalne vlade), Evropski parlament (koji predstavlja narod) i Evropska komisija (telo nezavisno od vlada EU koje podržava zajedničke evropske interese). Ostale institucije i tela takođe imaju svoje uloge, kako je opisano u nastavku.

(A) EVROPSKI SAVET

Evropski savet je glavna politička institucija EU. Čine ga šefovi država ili vlada – predsednici i/ili premijeri – svih država članica EU, te predsednik Evropske komisije (vidi ispod). Ovo telo se u principu sastaje četiri puta godišnje u Briselu. Njime upravlja stalni predsednik čiji posao je da koordinira rad Evropskog saveta i obezbedi njegov kontinuitet. Stalni predsednik se bira (kvalifikovanom većinom članica) na period od dve i po godine i može još jedanput da bude izabran.

Evropski savet definiše ciljeve EU i određuje pravce njihovog ostvarivanja. On daje podsticaj najznačajnijim političkim inicijativama EU i rešava teška pitanja oko kojih Savet ministara ne može da se usaglasi. Evropski savet se takođe bavi aktuelnim međunarodnim pitanjima, sprovođenjem zajedničke spoljne i bezbednosne politike (ZSBP) koja predstavlja mehanizam koordinacije spoljnih politika država članica EU.

Demokratska Evropa:
Zahvaljujući Lisabonskom
ugovoru evropski građani sada
mogu da predlažu zakone

(B) SAVET EVROPSKE UNIJE

Savet (takođe poznat i kao Savet ministara) čine ministri iz nacionalnih vlada članica EU. Sve države članice po šest meseci naizmenično predsedavaju Savetom. Svakom sastanku Saveta prisustvuje po jedan ministar iz svake zemlje članice. Koji će ministar prisustvovati sastanku, zavisi od teme koja je na dnevnom redu: spoljni poslovi, poljoprivreda, industrija, saobraćaj, životna sredina itd.

Osnovni zadatak Saveta je da usvaja zakone EU. On u principu deli to ovlašćenje s Evropskim parlamentom. Pored toga, Savet i Parlament dele jednaku odgovornost za usvajanje budžeta EU. Savet takođe zaključuje međunarodne sporazume o kojima je pregovarala Komisija.

Prema Lisabonskom ugovoru, Savet donosi odluke prostom ili kvalifikovanom većinom, ili jednoglasno, u zavisnosti od teme.

Kada je reč o značajnim pitanjima kao što su opozivanje, izmene i dopune ugovora, pokretanje novih zajedničkih politika ili odobrenje da nova zemlja pristupi Uniji, odluka Saveta mora da bude jednoglasna.

U najvećem broju drugih slučajeva za izglasavanje je potrebna kvalifikovana većina. To znači da se odluka Saveta usvaja ako se za nju dobije određeni minimalni broj glasova. Broj glasova koji ima svaka zemlja članica EU odgovara približno broju njenih stanovnika.

Do 1. novembra 2014. godine, za usvajanje neke odluke bilo je potrebno ispuniti sledeće uslove:

- da je za nju bilo najmanje 260 od ukupno 352 glasa (tj. 73,9 odsto);
- da ju je odobrila većina zemalja članica;
- da te države članice koje su „za“ predstavljaju najmanje 62% ukupnog broja stanovnika EU.

Od 1. novembra 2014, u skladu sa Lisabonskim ugovorom, ovaj sistem je pojednostavljen. Odluke se usvajaju ukoliko za njih glasa 55 odsto država članica i ukoliko one predstavljaju najmanje 65 odsto stanovništva EU.

(C) EVROPSKI PARLAMENT (EP)

Evropski parlament je izabrano telo koje predstavlja građane EU. On ima funkciju nadgledanja aktivnosti EU i sa Savetom učestvuje u zakonodavnom procesu. Od 1979. godine, poslanici u Evropskom parlamentu biraju se na opštim neposrednim izborima svakih pet godina.

Nemac Martin Šulc, pripadnik Progresivnog saveza socijalista i demokrata, izabran je 2011. za predsednika Parlamenta.

Evropski parlament – ovde može da se čuje vaš glas

BROJ MESTA U EVROPSKOM PARLAMENTU ZA SVAKU ZEMLJU POJEDINAČNO:	
Austrija	18
Belgija	21
Bugarska	17
Hrvatska	11
Kipar	6
Češka Republika	21
Danska	13
Estonija	6
Finska	13
Francuska	74
Nemačka	96
Grčka	21
Mađarska	21
Irska	11
Italija	73
Letonija	8
Litvanija	11
Luksemburg	6
Malta	6
Holandija	26
Poljska	51
Portugalija	21
Rumunija	32
Slovačka	13
Slovenija	8
Španija	54
Švedska	20
Velika Britanija	73
Ukupno	751

Evropski parlament održava glavne debate na mesečnim zasedanjima (plenarna zasedanja) kojima u principu prisustvuju svi poslanici. Ova plenarna zasedanja uglavnom se održavaju u Strazburu, a dodatna u Briselu. Pripremni poslovi se takođe obavljaju u Briselu: Konferencija predsednika – tj. sastanak predsednika poslaničkih grupa sa predsednikom Parlamenta – utvrđuje dnevni red za plenarna zasedanja, dok 20 parlamentarnih odbora piše amandmane na zakone o kojima treba da se raspravlja. Svakodnevne administrativne poslove Parlamenta obavlja Generalni sekretarijat sa sedištem u Luksemburgu i Briselu. Svaka politička grupa takođe ima svoj sekretarijat.

Parlament učestvuje u zakonodavnom radu EU na dva načina:

1. putem uobičajenog postupka zajedničkog odlučivanja, prema kom je Parlament postavljen u ravnopravan položaj sa Savetom u procesu donošenja zakona o svim pitanjima koja zahtevaju kvalifikovanu većinu u Savetu. Nakon stupanja na snagu Lisabonskog ugovora, ova pitanja čine oko 95% zakonodavstva EU. Savet i Parlament mogu da postignu saglasnost već u prvom čitanju. Ukoliko se ne usaglase nakon dva čitanja, predlog ide pred Odbor za usaglašavanje;
2. putem postupka davanja saglasnosti, prema kom Parlament mora da ratifikuje međunarodne sporazume (koje je ugovorila Komisija), kao i svaki ugovor o proširenju Evropske unije.

Evropski parlament deli sa Savetom jednaku odgovornost za usvajanje budžeta EU (koji predlaže Evropska komisija). Parlament može da odbaci predlog budžeta, što je već i učinio u više navrata. Kada se to dogodi, celokupni postupak donošenja budžeta mora da se ponovi. Parlament u punoj meri koristi svoja budžetska ovlašćenja da bi uticao na kreiranje politika EU.

Poslednja, ali ne i najmanje važna funkcija Parlamenta je da sprovodi demokratski nadzor nad Unijom, a naročito nad Evropskom komisijom. Svakih pet godina, kada dođe vreme za izbor nove komisije, novoizabrani Evropski parlament može – prostom većinom – da usvoji ili odbije predlog Evropskog saveta za izbor predsednika Komisije. Očigledno ovo glasanje odražava rezultate izbora za EP. Parlament takođe intervjuiše svakog predloženog člana Komisije pre glasanja o izboru Komisije u celini.

Parlament ima ovlašćenje da u svakom trenutku raspusti Komisiju izglasavanjem nepoverenja, što zahteva dvotrećinsku većinu glasova. Parlament takođe nadgleda svakodnevno rukovođenje i sprovođenje politika EU – upućivanjem usmenih i pisanih pitanja Komisiji i Savetu.

(D) EVROPSKA KOMISIJA

Komisija je ključna institucija EU. Jedino ona ima pravo da sačinjava predloge novih zakona EU koje šalje Savetu i Parlamentu na razmatranje i usvajanje.

Njeni članovi se imenuju na period od pet godina dogovorom između zemalja članica, koji, kako je već navedeno, odobrava Evropski parlament. Komisija odgovara Parlamentu i čitava Komisija mora da podnese ostavku ukoliko joj Parlament izglasa nepoverenje.

Komisiju čini po jedan član (komesar) iz svake države članice EU, uključujući predsednika Komisije i visokog predstavnika Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku, koji je i jedan od potpredsednika Komisije.

Rad Komisije je u velikoj meri nezavisan. Njen je posao da zastupa zajednički interes EU, što znači da ne sme da prima uputstva ni od jedne od vlada država članica. Kao čuvar ugovora, Komisija mora da obezbedi da se uredbe i direktive koje usvoje Savet i Parlament sprovedu u državama članicama. U protivnom, Komisija može prekršio da prijavi Sudu pravde, koji će ga obavezati da se povinuje zakonima EU.

Sud pravde se stara o tome da se evropski zakoni poštuju; on je, na primer, potvrdio da je diskriminacija hendikepiranih radnika zabranjena

Kao izvršni organ EU, Komisija sprovodi odluke koje je doneo Savet u oblastima poput zajedničke poljoprivredne politike. Komisija ima velika ovlašćenja u upravljanju zajedničkim politikama EU kao što su istraživanje i tehnologija, spoljna pomoć i regionalni razvoj. Ona takođe upravlja budžetima za ove politike.

Komesarima pomaže administrativna služba koju čine 44 odeljenja i službe sa sedištem uglavnom u Briselu i Luksemburgu. Takođe postoji i određeni broj agencija koje su formirane radi obavljanja specifičnih zadataka za potrebe Komisije i koje su uglavnom smeštene u drugim evropskim gradovima.

(E) SUD PRAVDE

Sud pravde Evropske unije, koji se nalazi u Luksemburgu, čini po jedan sudija iz svake od zemalja EU, kojima pomaže osam opštih pravozastupnika. Njih zajednički imenuju vlade zemalja članica na mandat od šest godina koji se može obnoviti. Njihova nezavisnost je zagarantovana. Uloga Suda je da obezbedi poštovanje zakona EU i ispravno tumačenje i primenu ugovora.

(F) EVROPSKA CENTRALNA BANKA

Evropska centralna banka (ECB), sa sedištem u Frankfurtu, odgovorna je za upravljanje evrom i monetarnom politikom EU (vidi poglavlje 7, Evro). Njen glavni zadatak je da održava stabilnost cena i nadgleda poslovanje banaka u evrozoni.

(G) REVIZORSKI SUD

Evropski revizorski sud je ustanovljen 1975. godine, a sedište mu je u Luksemburgu. Čini ga po jedan član iz svake od zemalja EU koji se biraju na mandat od šest godina dogovorom između država članica, a nakon konsultacija sa Evropskim parlamentom. Sud proverava da li su prihodi Unije prikupljeni na zakonit način, odnosno da li su njeni troškovi nastali u skladu sa zakonom. Osim toga, Sud se stara i o zdravom upravljanju budžetom EU.

II. Ostala tela

(A) EVROPSKI EKONOMSKI I SOCIJALNI KOMITET

Prilikom odlučivanja o određenom broju politika, Savet i Komisija konsultuju Evropski ekonomski i socijalni komitet (EESK). Njegovi članovi predstavljaju različite ekonomske i društvene interesne grupe koje zajedno čine organizovano civilno društvo; članove imenuje Savet na pet godina.

(B) KOMITET REGIONA

Komitet regiona (KR) čine predstavnici regionalnih i lokalnih vlasti koje su predložile zemlje članice, a imenovao Savet na period od pet godina. Savet i Komisija moraju da konsultuju Komitet regiona o svim značajnim pitanjima za regione, a Komitet može i da iznosi mišljenja na sopstvenu inicijativu.

(C) EVROPSKA INVESTICIONA BANKA

Evropska investiciona banka (EIB) sa sedištem u Luksemburgu obezbeđuje zajmove i garancije kako bi pomogla manje razvijenim regionima EU i doprinela povećanju konkurentnosti preduzeća.

5. Šta radi EU?

- ▶ *Evropska unija je aktivna u velikom broju oblasti politika u kojima se njena aktivnost ogleda u ostvarivanju dobrobiti za zemlje članice. To uključuje:*
 - *politike inovacija, koje donose najsavremenije tehnologije u oblastima kao što su zaštita životne sredine, istraživanje i razvoj i energetika;*
 - *politike solidarnosti (poznate i pod nazivom kohezione politike) u regionalnim, poljoprivrednim i socijalnim pitanjima.*
- ▶ *Unija finansira ove politike godišnjim budžetom koji joj omogućava da deluje komplementarno i da pruži dodatnu vrednost aktivnostima koje preduzimaju nacionalne vlade. Budžet EU predstavlja mali deo ukupnog bogatstva njenih država članica: on iznosi najviše 1,06 odsto ukupnog bruto nacionalnog dohotka svih članica.*

I. Politike inovacija

Aktivnosti Evropske unije utiču na svakodnevni život građana tako što se bave stvarnim izazovima s kojima se društvo suočava: zaštita životne sredine, zdravlje, tehnološke inovacije, energija itd.

(A) ŽIVOTNA SREDINA I ODRŽIVI RAZVOJ

Cilj EU je da pomogne u sprečavanju klimatskih promena tako što će u velikoj meri umanjiti emisiju gasova koji izazivaju efekat staklene bašte. U decembru 2008. godine Evropski savet je odlučio da Evropska unija do 2020. smanji emisiju ovih gasova za najmanje 20 odsto (u odnosu na nivo iz 1990. godine), poveća udeo obnovljive energije na tržištu na 20 odsto i smanji ukupnu potrošnju energije za 20 odsto.

Zemlje EU su usvojile obavezujuće zakonodavstvo koje će omogućiti ispunjenje tih ciljeva. Napori su prevashodno usmereni na ulaganje u nove tehnologije,

čime se istovremeno postiže privredni rast i otvaraju nova radna mesta. Cilj programa „trgovine emisijama“ je da se efikasno postigne neophodno smanjenje emisije štetnih gasova širom EU.

EU se takođe bavi raznim drugim ekološkim problemima kao što su: buka, otpad, zaštita prirodnih staništa, izduvni gasovi, hemikalije, akcidenti u industriji i stepen čistoće vode za kupanje. Unija takođe planira i da sprovede kolektivni pristup prevenciji prirodnih katastrofa i katastrofa izazvanih ljudskim faktorom, kao što su izlivanje nafte ili šumski požari.

Evropska unija konstantno unapređuje svoje zakonodavstvo kako bi obezbedila bolju zaštitu javnog zdravlja. Na primer, zakon o hemikalijama je dorađen i umesto starih, pojedinačnih pravila uveden je jedinstveni sistem za registraciju, evaluaciju i autorizaciju hemikalija (REACH). Ovaj sistem koristi centralnu bazu podataka kojom upravlja Evropska agencija za hemikalije sa sedištem u Helsinkiju. Cilj je

© Mathias Kulka/Corbis

EU je lider u borbi za sprečavanje klimatskih promena i podsticanje održivog razvoja

EU podstiče inovacije i istraživanje: „Galileo“, evropski globalni satelitski navigacioni sistem

© P. Carril/ESA

da se spreči kontaminacija vazduha, vode, zemljišta i građevina, očuva biodiverzitet i poboljša zdravlje i sigurnost građana EU uz istovremeno očuvanje konkurentnosti evropske industrije.

(B) TEHNOLOŠKE INOVACIJE

Osnivači Evropske unije su s pravom smatrali da će napredak Evrope u budućnosti zavisiti od njene sposobnosti da ostane svetski lider u oblasti tehnologije – shvatili su koje se prednosti mogu ostvariti zajedničkim evropskim istraživanjima. Tako su 1958. godine, zajedno sa EEZ, osnovali i Evropsku zajednicu za atomsku energiju (Euratom). Njen cilj je bio da zemljama članicama omogući zajedničko korišćenje nuklearne energije u miroljubive svrhe. Euratom ima sopstveni Zajednički istraživački centar (JRC), sastavljen od sedam istraživačkih instituta raspoređenih na pet lokacija: Ispra (Italija), Karlsruhe (Nemačka), Peten (Holandija), Gil (Belgija) i Sevilja (Španija).

Ipak, da bi održala korak sa sve većom konkurencijom u globalnim okvirima, evropska istraživanja morala su da se diversifikuju – i da sruše granice između nacionalnih istraživačkih programa, okupljajući naučnike iz što je moguće više različitih oblasti i pomažući im da pronađu nove industrijske primene za njihova otkrića.

Zajedničko istraživanje na nivou EU zamišljeno je tako da dopuni nacionalne programe istraživanja i usredsređeno je na projekte koji povezuju rad više laboratorija u raznim zemljama EU. Ono takođe podržava fundamentalna istraživanja u oblastima kao što su kontrolisana termonuklearna fuzija – potencijalno neiscrpan izvor energije za 21. vek. Štaviše, podstiču se istraživanja i tehnološki razvoj u ključnim industrijama kao što su elektronika i kompjuteri, koje se suočavaju sa oštrom konkurencijom izvan Evrope.

Cilj EU je da troši tri odsto svog BDP-a na istraživanja. Glavno sredstvo za finansiranje istraživanja EU jeste serija takozvanih okvirnih programa. Sedmi okvirni program istraživanja i tehnološkog razvoja pokriva period od 2007. do 2013. godine. Najveći deo budžeta koji premašuje 50 milijardi evra izdvaja se za istraživanja u oblastima kao što su zdravstvo, hrana i poljoprivreda, informacione i komunikacione tehnologije, nanotehnologija, energetika, životna sredina, saobraćaj, bezbednost i prostorne i društveno-ekonomske nauke. Ostali programi promovišu međunarodnu saradnju u naprednim istraživačkim projektima, pružaju podsticaj istraživačima i pomažu razvoj njihovih karijera.

(C) ENERGETIKA

Fosilna goriva – nafta, prirodni gas i uglj – čine 75 odsto energije koja se koristi u EU. Veliki deo ovih fosilnih goriva, čija upotreba sve više raste, uvozi se izvan EU. Trenutno se uvozi preko 50 odsto energenata. EU će stoga postati osetljivija na smanjenja u isporukama ili na iznenadna povećanja cena prouzrokovana međunarodnim krizama. Dodatni razlog da se smanji potrošnja fosilnih goriva jeste da se preokrene proces globalnog zagrevanja.

U budućnosti će morati da se preduzmu različiti koraci, kao što su inteligentnije korišćenje energije kako bi se ona uštedela, razvijanje alternativnih izvora energije (naročito obnovljivih energetske izvora u Evropi) i povećanje međunarodne saradnje. Istraživanje i razvoj na polju energetike u Evropi su koncentrisani na solarnu energiju, energiju vetra, biomasu i nuklearnu energiju. Postoje i pilot-projekti za razvoj mogućnosti prikupljanja i skladištenja CO₂, kao i za komercijalizaciju vozila sa pogonom na vodonične gorivne ćelije. EU je uložila i 1,6 milijardi evra u projekat „Čisto nebo“, čiji je cilj da razvije letelicu koja će manje zagađivati životnu sredinu.

II. Politike solidarnosti

Da bi jedinstveno tržište (vidi poglavlje 6) funkcionisalo pravilno, neophodno je korigovati disbalanse na tržištu. Ovo je svrha tzv. politika solidarnosti EU, osmišljenih tako da pomognu nerazvijenim regionima i ekonomskim sektorima s poteškoćama. Takođe, EU mora pomoći restrukturiranju industrijskih sektora teško pogođenih sve većom međunarodnom konkurencijom.

(A) REGIONALNA POMOĆ I KOHEZIONA POLITIKA

Iz budžeta EU za period 2014–2020, 325 milijardi evra će na ime kohezione politike biti investirano u države članice, odnosno njihove regione i gradove radi promovisanja ciljeva poput ostvarivanja privrednog rasta i otvaranja novih radnih mesta, ali i rešavanja problema poput energetske zavisnosti i društvene isključenosti i klimatskih promena.

Ovi ciljevi se finansiraju iz posebnih fondova EU, a dopunjuju ih ili stimulišu investicije privatnog sektora, kao i nacionalne i regionalne vlasti:

- **Evropski fond za regionalni razvoj (EFRR)** se koristi za finansiranje projekata regionalnog razvoja i jačanja ekonomije u regionima koji zaostaju. Ovo uključuje ponovni razvoj industrijskih regiona u opadanju.
- **Evropski socijalni fond (ESF)** obezbeđuje finansiranje stručnog osposobljavanja i pomaže ljudima da pronađu posao.
- **Kohezioni fond** postoji za finansiranje saobraćajne infrastrukture i projekata zaštite životne sredine u zemljama EU čiji je bruto domaći proizvod po glavi stanovnika manji od 90 odsto proseka EU.

(B) ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA (ZPP) I ZAJEDNIČKA POLITIKA RIBARSTVA (ZPR)

Ciljevi zajedničke poljoprivredne politike, definisani prvobitnim Rimskim ugovorom iz 1957. godine, bili su sledeći: obezbeđenje dobrog životnog standarda za poljoprivrednike, stabilizacija tržišta, zatim da se potrošačima obezbede razumne cene namirnica i modernizacija poljoprivredne infrastrukture. Ti ciljevi su u velikoj meri ostvareni. Pored toga, potrošači danas mogu da računaju na dobru snabdevenost i stabilne cene poljoprivrednih proizvoda, zaštićene od fluktuacija na svetskom tržištu. Ova politika se finansira iz Evropskog fonda za garancije u poljoprivredi i Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

ZPP je, međutim, postala žrtva sopstvenog uspeha. Proizvodnja je rasla daleko brže od potrošnje, stavlajući time teško breme na budžet EU. Da bi se ovaj problem rešio, poljoprivredna politika je morala da se redefiniše. Ova reforma počinje da daje rezultate – proizvodnja je obuzdana.

Nova uloga poljoprivredne zajednice jeste da obezbedi određenu količinu ekonomskih aktivnosti u svakoj ruralnoj oblasti i da zaštiti raznolikost seoskog predela Evrope. Ta raznolikost i priznavanje „ruralnog“ načina života ljudi koji žive u harmoniji sa zemljom – važan su deo identiteta Evrope. Pored toga, evropska poljoprivreda ima važnu ulogu u borbi sa klimatskim promenama, zaštiti životinjskog sveta i obezbeđenju hrane za čovečanstvo.

Evropska komisija predstavlja EU u međunarodnim pregovorima u okviru Svetske trgovinske organizacije (STO). Evropska unija želi da STO još više istakne važnost kvaliteta hrane, principa predostrožnosti („bolje sprečiti nego lečiti“) i dobiti životinja.

Poljoprivreda mora da pruži bezbednu hranu dobrog kvaliteta

Evropska komisija želi da prioritet ZPP-a bude održivost evropske poljoprivrede, pružanje dovoljne zaštite poljoprivrednicima od nestabilnih tržišnih uslova, očuvanje biološke raznovrsnosti i zaštita posebnih lokalnih i regionalnih proizvoda.

Evropska unija je započela reformu i svoje politike ribarstva. Osnovni cilj je da se očuva bogatstvo ribe (kao što je ugrožena plavorepa tuna), smanji prevelik kapacitet ribarskih flota i da se obezbedi finansijska pomoć za ljude koji napuštaju ribarsku industriju.

(C) SOCIJALNA DIMENZIJA

Cilj socijalne politike EU je da ispravi najočiglednije nejednakosti u evropskom društvu. Evropski socijalni fond (ESF) osnovan je 1961. godine radi podrške povećanju zaposlenosti i pomoći radnicima da promene vrstu posla i/ili geografsku oblast.

Finansijska pomoć nije jedini način na koji EU nastoji da poboljša socijalne uslove u Evropi. Sama pomoć nikada ne bi mogla da reši sve probleme izazvane ekonomskom recesijom ili nerazvijenošću regiona. To su dinamički efekti rasta koji najpre moraju da obezbede društveni napredak. Ovo je u sprezi sa zakonodavstvom koje svim građanima EU garantuje solidan set osnovnih prava. Neka od ovih prava utvrđena su ugovorima, kao što je pravo muškaraca i žena da budu jednako plaćeni za isti posao. Druga su utvrđena direktivama o zaštiti radnika (zdravstvena i zaštita na radu) i osnovnim standardima bezbednosti.

U Povelji o osnovnim socijalnim pravima, koja je 1997. postala integralni deo Ugovora, navedena su prava koja bi svi radnici u EU trebalo da imaju: sloboda kretanja, pravedna novčana naknada, bolji uslovi rada, socijalna zaštita, pravo na udruživanje i kolektivno pregovaranje, pravo na stručnu obuku, ravnopravan tretman žena i muškaraca, informisanje, konsultovanje i učešće radnika, zdravstvena zaštita i bezbednost na radnom mestu, zaštita dece, starih i lica sa invaliditetom.

III. Plaćanje za Evropu: budžet EU

Da bi finansirala svoje politike, Evropska unija ima godišnji budžet koji je 2014. iznosio više od 142 milijarde evra. Ovo je 1,06 odsto ukupnog bruto nacionalnog dohotka svih članica zajedno.

Ovaj budžet se finansira iz „sopstvenih izvora” EU. Ovi izvori se uglavnom crpe iz:

- carinskih dažbina na proizvode uvezene u EU, uključujući i poljoprivredne takse;
- određenog procenta PDV-a koji se zaračunava na robu i usluge širom EU;
- priloga zemalja članica u skladu sa njihovim bogatstvom.

Raspodela troškova se može ilustrovati na primeru budžeta u 2014:

- pametan i inkluzivan rast: 64 milijarde evra, uključujući strukturne fondove, Kohezioni fond, istraživačke programe i transevropske saobraćajne i energetske mreže;
- prirodni resursi: 60 milijardi evra, od kojih je najveći deo namenjen poljoprivredi, ruralnom razvoju i životnoj sredini;
- bezbednost i građanstvo (vidi poglavlje 10): dve milijarde evra;
- EU kao globalni partner (pomoć, trgovina itd.): osam milijardi evra;
- administrativni troškovi: osam milijardi evra.

Svaki godišnji budžet je deo sedmogodišnjeg budžetskog ciklusa poznatog pod nazivom „višegodišnji finansijski okvir”. Nacrta za finansijski okvir daje Evropska komisija, ali je za njegovo usvajanje potrebna jednoglasna saglasnost zemlja članica, kao i pregovori i dogovor sa Evropskim parlamentom. Višegodišnji finansijski okvir za period od 2014-2020. je dogovoren 2013. godine. U odnosu na prethodni okvir, 2007-2013, celokupno ograničenje potrošnje je smanjeno za oko tri odsto u realnim iznosima.

Ovaj plan potrošnje ipak teži povećanju rasta i otvaranju radnih mesta u Evropi, podstiče zeleniju poljoprivredu i formiranje Evrope koja će više pažnje poklanjati životnoj sredini i biti istaknutija u svetu. Sredstva za istraživanja i inovacije, obrazovanje i obuku i spoljne odnose su uvećana. Posebna sredstva će biti iskorišćena za borbu protiv kriminala i terorizma, kao i za politike migracija i azila. Očekuje se da u periodu 2014-2020. na ime životne sredine i klimatskih promena bude potrošeno najmanje 20 odsto budžeta EU.

KO ŠTA RADI? KAKO SU PODELJENE NADLEŽNOSTI IZMEĐU EU I DRŽAVA ČLANICA

EVROPSKA UNIJA JE JEDINA NADLEŽNA ZA:

- ▶ carinsku uniju;
- ▶ pravila koja se odnose na konkurenciju u okviru jedinstvenog tržišta;
- ▶ monetarnu politiku za države koje koriste evro;
- ▶ očuvanje morskih bioloških resursa u sklopu zajedničke politike ribarstva
- ▶ zajedničku trgovinsku politiku;
- ▶ zaključivanje međunarodnog sporazuma ukoliko je tako predviđeno zakonodavstvom EU.

EVROPSKA UNIJA I DRŽAVE ČLANICE DELE NADLEŽNOSTI ZA

- ▶ jedinstveno tržište;
- ▶ aspekte socijalne politike definisane Lisabonskim ugovorom;
- ▶ ekonomsku i socijalnu koheziju;
- ▶ poljoprivredu i ribarstvo, osim očuvanja morskih bioloških resursa;
- ▶ životnu sredinu;
- ▶ zaštitu potrošača;
- ▶ saobraćaj
- ▶ transevropske mreže;
- ▶ energetiku;
- ▶ stvaranje područja mira, bezbednosti i pravde;
- ▶ aspekte zajedničkih bezbednosnih izazova za javno zdravlje, kako je definisano Lisabonskim ugovorom;
- ▶ istraživanje, tehnološki razvoj i svemirska istraživanja;
- ▶ saradnju na polju razvoja i humanitarnu pomoć.

OBLASTI U KOJIMA DRŽAVE ČLANICE IMAJU NADLEŽNOST I U KOJIMA EU MOŽE IMATI POMOĆNU ILI ULOGU KOORDINATORA:

- ▶ zaštita i unapređenje zdravlja građana;
- ▶ industrija;
- ▶ kultura;
- ▶ turizam;
- ▶ obrazovanje, stručno usavršavanje, omladina i sport;
- ▶ civilna zaštita;
- ▶ administrativna saradnja.

6. Jedinствено tržište

- ▶ *Jedinствено tržište je jedno od najvećih postignuća Evropske unije. Ograničenja trgovine i slobodne konkurencije između zemalja članica su postepeno ukinuta, što je rezultiralo povećanjem životnog standarda.*
- ▶ *Jedinствено tržište još nije postalo jedinstvena ekonomska oblast: neki sektori ekonomije (naročito službe od javnog interesa) i dalje potpadaju pod nacionalne zakone. Sloboda pružanja usluga je korisna pošto stimuliše privrednu aktivnost.*
- ▶ *Finansijska kriza iz 2008. navela je EU da uvede rigoroznije finansijske zakone.*
- ▶ *EU je tokom godina ustanovila određeni broj politika (u oblasti saobraćaja, konkurencije itd.) čiji zadatak je da osiguraju da korist od liberalizacije tržišta ima što više preduzeća i potrošača.*

I. Postizanje cilja iz 1993. godine

(A) OGRANIČENJA ZAJEDNIČKOG TRŽIŠTA

Ugovorom iz 1957. godine, kojim je osnovana Evropska ekonomska zajednica, omogućeno je da se ukinu carinske barijere unutar Zajednice i da se ustanovi zajednička carinska tarifa za robu iz zemalja izvan EEZ. Ovaj cilj je postignut 1. jula 1968. godine.

Ali, carinske obaveze su samo jedan aspekt zaštitnih barijera. Sedamdesetih godina, druge trgovinske barijere su otežavale kompletiranje zajedničkog tržišta. Tehnički propisi, zdravstveni i bezbednosni standardi, kontrola zamene valuta i nacionalne uredbe o tome da li je dozvoljeno baviti se određenim profesijama ograničavale su slobodu kretanja ljudi, dobara i kapitala.

(B) CILJ IZ 1993. GODINE

U junu 1985. godine, Komisija sa predsednikom Žakom Delorom na čelu objavila je „Belu knjigu“ u kojoj je izložen plan da se u periodu od sedam godina ukinu sve fizičke, tehničke barijere, kao i one u vezi sa porezom, da bi se oslobodilo kretanje unutar EEZ. Cilj je bio da se stimuliše rast trgovine i industrijske aktivnosti unutar jedinstvenog tržišta – jedne velike ujedinjene ekonomske oblasti u ravni sa američkim tržištem.

Pregovori između vlada država članica rezultirali su novim ugovorom – Jedinstvenim evropskim aktom, koji je stupio na snagu jula 1987. godine. Njegove odredbe su uključivale i:

- proširenje moći EEZ u nekim oblastima (kao što su socijalna politika, istraživanja i životna sredina);
- uspostavljanje jedinstvenog tržišta zaključno sa 1992. godinom;
- češće korišćenje većinskog glasanja u Savetu ministara kako bi se lakše donosile odluke o jedinstvenom tržištu.

II. Napredak u izgradnji jedinstvenog tržišta

(A) FIZIČKE PREPREKE

Sve pogranične kontrole na robu su ukinute unutar EU zajedno sa carinskom kontrolom ljudi, ali policija i dalje obavlja nasumične kontrole u sklopu borbe protiv kriminala i droge.

U junu 1985. godine pet od tadašnjih deset država članica potpisalo je Šengenski sporazum, kojim su se nacionalne policijske službe obavezale na saradnju, a utvrđena je i zajednička politika azila i vizna politika. Time je omogućeno kompletno ukidanje provera identiteta ljudi na granicama između zemalja šengenske zone. (Vidi poglavlje 10: Evropa slobode, bezbednosti i pravde.) Danas, tu zonu čini 26 evropskih država, od kojih četiri nisu članice Evropske unije (Island, Lihtenštajn, Norveška i Švajcarska).

(B) TEHNIČKE PREPREKE

Za većinu proizvoda zemlje EU su usvojile princip zajedničkog priznavanja nacionalnih pravila. Od čuvene presude Evropskog suda pravde u slučaju „Dižon“, 1979. godine, bilo koji proizvod koji je proizveden legalno i prodan u jednoj od zemalja članica mora imati mogućnost da se plasira i na tržištima ostalih zemalja.

Što se tiče usluga, države EU uzajamno priznaju ili koordinišu nacionalna pravila koja regulišu mogućnost da ljudi sa određenim profesijama (pravo, medicina, turizam, bankarstvo, osiguranje itd.) obavljaju svoj posao. Međutim, sloboda kretanja ljudi daleko je od potpune. Uprkos direktivi iz 2005. o priznavanju stručnih kvalifikacija, i dalje postoje prepreke koje sprečavaju ljude da se presele u neku drugu zemlju EU i da se tamo bave određenim poslovima. Ipak, kvalifikovani ljudi (bilo da su pravnici ili lekari, građevinci i vodoinstalateri) sve češće mogu i da se bave svojom profesijom bilo gde u Evropskoj uniji.

Slobodnom konkurencijom na tržištu telekomunikacija EU je omogućila drastično smanjenje troškova

Evropska komisija je preduzela mere da se poboljša mobilnost radnika, a naročito da se diplome i radne kvalifikacije dobijene u jednoj od zemalja EU priznaju i u svim ostalim zemljama članicama.

(C) PORESKE PREPREKE

Poreske prepreke su smanjene putem delimičnog usklađivanja nacionalnih stopa PDV-a, koje moraju da budu usaglašene između zemalja članica EU. Štaviše, u julu 2005. godine stupio je na snagu sporazum između država članica EU i nekih drugih zemalja (uključujući Švajcarsku) o oporezivanju investicionog prihoda.

(D) JAVNI UGOVORI

Javni ugovori sada su otvoreni za ponuđače iz bilo kog dela EU, bez obzira na to ko ih dodeljuje. To je rezultat direktiva EU koje pokrivaju robu, usluge i radove u mnogim sektorima, uključujući i vodoprivredu, energetiku i telekomunikacije.

Od jedinstvenog tržišta imaju koristi svi potrošači. Na primer, otvaranje nacionalnih tržišta usluga snizilo je cene telefonskih poziva na delić onih od pre 10 godina. Pritisak konkurencije takođe je doveo do značajnog pada cena avio-karata u Evropi.

III. Radovi u toku

(A) FINANSIJSKE USLUGE

Tokom 2008, na početku krize hipotekarnih kredita u Sjedinjenim Američkim Državama, teška finansijska kriza je potresla svetske bankarske sisteme i ekonomije i 2009. godine uvela Evropsku uniju u recesiju. Deo odgovora na krizu je bila reforma finansijskog sistema kako bi postao transparentniji i odgovorniji. Osnovane su nadzorne institucije kako bi nadgledale rad banaka. Nova pravila EU su omogućila bolju zaštitu bankarskih

uloga, povećanje iznosa kapitala koji banke moraju da poseduju kako bi bile stabilnije, regulisanje složenih finansijskih proizvoda, i ograničila bonuse predviđene za direktore banaka.

(B) PIRATERIJA I FALSIFIKOVANJE

Potrebna je zaštita kako bi se sprečili piraterija i falsifikovanje proizvoda EU. Evropska komisija procenjuje da ove kriminalne radnje svake godine koštaju EU hiljade radnih mesta. Zbog toga Komisija i nacionalne vlade rade na proširenju zaštite autorskih prava i patenata.

IV. Politike koje potpomažu jedinstveno tržište

(A) SAOBRAĆAJ

Aktivnosti EU su uglavnom usmerene na obezbeđivanje slobode pružanja usluga u kopnenom saobraćaju. Ovo konkretno znači obezbeđivanje slobodnog pristupa transportnih firmi međunarodnom saobraćajnom tržištu i omogućavanje nacionalnim firmama iz država EU da rade u drugim zemljama članicama. EU radi i na obezbeđivanju pravične konkurencije u drumskom saobraćaju, na primer harmonizacijom pravila o kvalifikacijama radnika i pristupu tržištu, davanjem slobode da se pokrene posao i pružaju usluge, zatim pravilima o dozvoljenom vremenu vožnje i bezbednosti puteva.

Vazдушnim saobraćajem u Evropi nekada su dominirali nacionalni avio-prevoznici i državni aerodromi. Jedinstveno tržište je sve to promenilo. Avio-prevoznici u EU sada mogu da pružaju usluge na svim linijama u EU i da sami određuju cene. To je dovelo do otvaranja brojnih novih linija i drastičnog pada cena, od čega su svi imali koristi – putnici, prevoznici, aerodromi i zaposleni.

Slično tome, putnici imaju korist od povećane konkurencije među železničkim preduzećima. Tako od 2010. godine, na primer, brzim prugama u Francuskoj i Italiji saobraćaju i francuski i italijanski vozovi.

Brodarstvo – bez obzira na to da li ga izvode evropske kompanije ili plovila pod zastavom neke od zemalja van EU – potpada pod pravila konkurencije EU. Svrha ovih pravila je borba protiv praksi nepoštenih cena (zastave prema potrebi) i rešavanje ozbiljnih poteškoća sa kojima se suočava industrija brodogradnje u Evropi.

Od početka 21. veka Evropska unija finansira ambiciozne projekte u sferi novih tehnologija, kao što su satelitski navigacioni sistem „Galileo”, Evropski sistem upravljanja železničkim saobraćajem i SESAR – program modernizacije sistema vazdušne navigacije. Pravila bezbednosti drumskog saobraćaja (u pogledu održavanja vozila, prevoza opasnih materija i bezbednosti puteva) značajno su pooštrena. Prava putnika su takođe bolje zaštićena zahvaljujući Povelji o pravima putnika u avio-saobraćaju i novim evropskim zakonima o pravima putnika u železničkom saobraćaju. Spisak nedovoljno bezbednih avio-prevoznika čiji rad je zabranjen u EU objavljen je prvi put 2005. godine.

(B) KONKURENCIJA

Politika konkurencije EU od ključnog je značaja kako bi se obezbedilo da na evropskom jedinstvenom tržištu konkurencija bude ne samo slobodna nego i poštena. Ovu politiku sprovodi Evropska komisija koja, sa Sudom pravde, obezbeđuje njeno poštovanje.

Svrha ove politike je da se spreči da bilo koji sporazum između kompanija, bilo kakva pomoć državnih organa ili bilo kakav nepošten monopol izobličie slobodnu konkurenciju unutar jedinstvenog tržišta. Kompanije ili druga tela moraju obavestiti Evropsku komisiju o svakom sporazumu koji potpada pod ugovore

EU. Komisija može direktno odrediti kaznu bilo kojoj kompaniji koja prekrši pravila konkurencije ili ne obavesti Komisiju u skladu sa propisima – kao u slučaju „Majkrosofta”, koji je 2008. platio kaznu od 900 miliona evra.

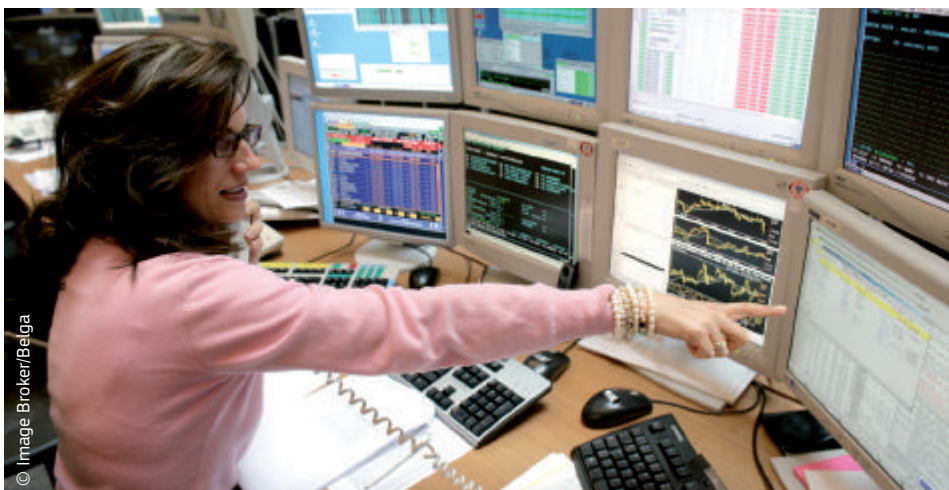
U slučaju nelegalne državne pomoći neke države članice EU ili neprijavlivanja takve pomoći, Komisija od primaoca pomoći može zahtevati povraćaj. Komisija takođe mora da se obavesti i o svakom spajanju ili preuzimanju kompanija koje može dovesti do toga da ta i takva kompanija zauzme dominantan položaj na određenom tržištu.

(C) ZAŠTITA POTROŠAČA I JAVNOG ZDRAVLJA

Zakonodavstvo EU u ovoj oblasti nastoji da pruži svim potrošačima isti stepen finansijske i zdravstvene zaštite, bez obzira na to gde u Evropskoj uniji žive, putuju ili kupuju. Potreba za zaštitom na nivou EU je naglo postala aktuelna krajem devedesetih godina, kada je nastala opšta panika zbog bezbednosti hrane usled bolesti ludih krava i sličnih incidenata. Da bi se obezbedila čvrsta naučna podloga za zakonodavstvo u oblasti bezbednosti hrane, 2002. je formirana Evropska agencija za bezbednost hrane.

Zaštita potrošača na evropskom nivou je neophodna i u mnogim drugim oblastima, zbog čega postoje brojne direktive EU o bezbednosti kozmetičkih proizvoda, igračaka, pirotehničkih proizvoda itd. Evropska agencija za lekove (EMA) je formirana 1993. godine da bi izdavala evropske dozvole za prodaju medicinskih proizvoda. Nijedan lek ne može da se prodaje u EU bez ove dozvole.

Evropska unija takođe preduzima mere kako bi zaštitila potrošače od lažnih ili obmanjujućih reklama, proizvoda sa greškom i zloupotreba u oblastima kao što su potrošački krediti i naručivanje robe poštom ili kupovina preko interneta.

7. Evro

- ▶ *Evro je jedinstvena valuta koju koristi 18 od 28 država članica Evropske unije. Ušao je u opticaj za negotovinske transakcije 1999. godine, a 2002. godine, kada su izdate novčanice i kovanice evra, za sveukupna plaćanja.*
- ▶ *Od svake nove države članice EU očekuje se da uvede evro kada ispuni neophodne uslove. Dugoročno gledano, praktično sve članice EU treba da se priključe evrozoni.*
- ▶ *Evro donosi potrošačima u Evropi značajne prednosti. Putnici su pošteđeni troškova i neugodnosti zamene valuta. Kupci mogu direktno da uporede cene u različitim zemljama. Cene su stabilne zahvaljujući Evropskoj centralnoj banci, čiji posao je da održava tu stabilnost. Štaviše, evro je postao glavna rezervna valuta uz američki dolar. Tokom skorašnje krize, zajednička valuta je zaštitila zemlje evrozone od konkurentske devalvacije i od napada špekulanata.*
- ▶ *Strukturna slabost ekonomija nekih država članica izlaže evro napadima špekulanata. Da bi smanjila ovaj rizik, EU je uspostavila instrumente solidarnosti kako bi najzaduženijim vladama pomogla da prebrode krizu. Ključno pitanje za budućnost je kako ostvariti bližu koordinaciju i veću ekonomsku solidarnost između država članica koje treba da obezbede valjano upravljanje sopstvenim javnim finansijama i smanje svoje budžetske deficite.*

I. Kako je nastao evro

(A) EVROPSKI MONETARNI SISTEM

Godine 1971. Sjedinjene Države su odlučile da napuste utvrđenu vezu između dolara i zvanične cene zlata, što je obezbedilo globalnu monetarnu stabilnost nakon Drugog svetskog rata. Ovo je bio kraj sistema fiksnih deviznih kurseva. Guverneri centralnih banaka zemalja EEZ su odlučili da ograniče fluktuaciju kursa veću od 2,25 odsto između evropskih valuta, što je dovelo do stvaranja Evropskog monetarnog sistema (EMS), koji je postao operativan u martu 1979. godine.

(B) OD EMS-A DO EMU-A

Na sastanku Evropskog saveta, juna 1989. godine u Madridu, lideri EU usvojili su plan u tri faze za Ekonomsku i monetarnu uniju (EMU). Ovaj plan je postao deo Ugovora iz Mاستrihta o Evropskoj uniji, koji je Evropski savet usvojio decembra 1991. godine.

II. Ekonomska i monetarna unija

(A) TRI FAZE

Prva faza, koja je započela 1. jula 1990. godine, uključivala je:

- kompletnu slobodu kretanja kapitala unutar EU (ukidanje devizne kontrole);
- povećanje strukturnih fondova kako bi se pojačali naponi usmereni na uklanjanje nejednakosti između evropskih regiona;
- ekonomsko približavanje (konvergenciju), preko multilateralnog nadgledanja ekonomskih politika zemalja članica.

Druga faza je otpočela 1. januara 1994. godine. Njen zadatak je bio:

- osnivanje Evropskog monetarnog instituta (EMI) u Frankfurtu; EMI su činili guverneri centralnih banaka zemalja EU;
- ostvarenje (ili održavanje) nezavisnosti nacionalnih centralnih banaka od kontrole države;
- uvođenje pravila koja bi ograničila deficit nacionalnih budžeta.

Treća faza je bila „rađanje“ evra. Od 1. januara 1999. do 1. januara 2002. godine evro je postepeno uveden kao zajednička valuta zemalja EU koje su učestvovala u ovom projektu (Belgija, Nemačka, Irska, Španija, Francuska, Grčka, Italija, Luksemburg, Holandija, Austrija, Portugalija i Finska). Otad pa nadalje Evropska centralna banka (ECB) je preuzela kontrolu od EMI i postala odgovorna za monetarnu politiku koja je definisana i sprovedena u novoj valuti.

Tri države (Danska, Švedska i Velika Britanija) su odlučile, iz političkih i tehničkih razloga, da ne usvoje evro. Slovenija se pridružila evrozoni 2007. godine, nakon nje su to učinili Kipar i Malta 2008, Slovačka 2009, Estonija 2011, a Letonija 2014. godine.

Evrozoni čini 18 država EU i sve nove države članice će uvesti evro kada ispune neophodne uslove.

(B) KRITERIJUMI PRIBLIŽAVANJA

Svaka zemlja EU mora da ispuni sledećih pet kriterijuma ujednačenja kako bi ušla u evrozonu:

- **stabilnost cena:** stopa inflacije ne sme premašiti za više od 1,5 odsto prosečnu stopu inflacije tri zemlje članice sa najnižom inflacijom;
- **kamatne stope:** dugoročne kamatne stope ne smeju varirati za više od dva odsto u odnosu na prosečnu kamatnu stopu tri zemlje članice sa najnižim kamatnim stopama;
- **deficiti:** deficit nacionalnog budžeta mora biti ispod tri odsto BDP-a;
- **javni dug:** ne sme premašiti 60 odsto BDP-a;
- **stabilnost deviznog kursa:** stopa deviznog kursa mora ostati u okviru dozvoljenih margina fluktuacije za prethodne dve godine.

(C) PAKT O STABILNOSTI I RASTU

Evropski savet je juna 1997. godine u Amsterdamu usvojio Pakt o stabilnosti i rastu. To je bila trajna obaveza zemalja da održavaju stabilnost budžeta i otvorila je mogućnost da se uvedu kaznene mere bilo kojoj zemlji evrozone čiji budžetski deficit premaši tri odsto BDP-a. Pakt je 2011. godine ojačan, što je nastavljeno 2012, kada su vlade 25 zemalja EU potpisale međunarodni sporazum pod nazivom „Ugovor o stabilnosti, koordinaciji i upravljanju u Ekonomskoj i monetarnoj uniji“. Poznat je i pod nazivom „Fiskalni ugovor“ a potpisnice je obavezao na ugrađivanje pravila o uravnoteženom budžetu u nacionalno zakonodavstvo.

(D) EVROGRUPA

Evrogrupu čine ministri finansija zemalja evrozone. Oni se sastaju kako bi usklađivali ekonomske politike i nadzirali budžetske i finansijske politike zemalja evrozone. Evrogrupa takođe zastupa interese evra na međunarodnim forumima. Januara 2013, ministar finansija Holandije, Jerun Dajselblum, izabran je za predsednika Evrogrupe na dve i po godine.

(E) MAKROEKONOMSKO PRIBLIŽAVANJE NAKON 2008: POSLEDICE FINANSIJSKE KRIZE

Finansijska kriza iz 2008. godine dovela je do značajnog uvećanja javnog duga u većini država EU. Ipak, tokom trajanja krize, evro je zaštitio većinu osetljivih ekonomija od rizika devalvacije i napada špekulanata.

Na samom početku krize, nacionalne vlade su platile dugove mnogih banaka koje su dospеле u nepovoljan položaj, što je dovelo do povećanja javnog duga. Pažnja je neposredno nakon toga bila usmerena na dugove vlada, budući da su prezadužene zemlje sa sve težim budžetskim deficitom bile naročito izložene napadima tokom zime 2009–2010. godine. Zato su lideri EU uspostavili takozvani Evropski mehanizam za stabilnost. Uloga ovog „zaštitnog zida“ je da štiti finansijsku stabilnost evrozone, a za njegova sredstva u vrednosti od 500 milijardi evra garantuju zemlje evrozone. U periodu od 2010. do 2013. godine, Irska, Grčka, Španija, Kipar i Portugalija su sa različitim telima EU i Međunarodnim monetarnim fondom postigli sporazume o finansijskoj pomoći. Sporazumi su prilagođeni prilikama u svakoj državi ponaosob, ali su svi obuhvatali reforme sa ciljem unapređenja efikasnosti javnog sektora. Do kraja 2013, Irska je bila jedina država koja je uspešno sprovela dogovoreni program ekonomskog prilagođavanja i počela opet da pozajmljuje novac direktno na tržištima kapitala.

Istovremeno, kao odgovor na krizu, države članice i institucije EU su uvele u igru odredbe Lisabonskog ugovora kreirane u cilju jačanja ekonomskog upravljanja u EU: to su prethodno razmatranje planova nacionalnih budžeta; nadzor nad nacionalnim ekonomijama i stvaranje rigoroznijih pravila o konkurenciji uz sankcije ukoliko država prekrši finansijska pravila. Ovaj proces se odigrava tokom prvih šest meseci svake godine i poznat je kao „evropski semestar“.

Tako, kao odgovor na globalne finansijske i ekonomske promene, Evropska unija mora da preduzme čvršće mere kako bi obezbedila da države članice odgovorno upravljaju svojim budžetima i da se međusobno finansijski podržavaju. Ovo je jedini način da se obezbedi da evro ostane kredibilan kao jedinstvena valuta i da države članice budu u stanju da se zajednički odupru ekonomskim izazovima globalizacije. I Komisija i Evropski parlament ističu značaj koordinisanja nacionalnih ekonomskih i socijalnih politika pošto, dugoročno gledano, zajednička evropska valuta ne može da opstane bez nekog oblika zajedničkog ekonomskog upravljanja.

8. U susret društvu zasnovanom na znanju i inovacijama

Ciljevi strategije Evropa 2020 jesu:

- ▶ da odgovori na globalizaciju i ekonomsku krizu tako što će evropsku ekonomiju ponovo učiniti konkurentnom (telekomunikacije, usluge, energija, nove zelene tehnologije za održivi razvoj);
- ▶ da obezbedi:
 - pametan rast podsticanjem znanja, inovativnosti, obrazovanja i digitalnog društva;
 - održiv rast promovisanjem ekonomije koja će efikasnije koristiti resurse, biti zelenija i konkurentnija;
 - inkluzivan rast podsticanjem ekonomije visoke zaposlenosti koja obezbeđuje socijalnu i teritorijalnu koheziju.

Početak poslednje decenije 20. veka dve velike promene počele su da transformišu ekonomije i način života ljudi širom celog sveta, pa tako i u Evropi: jedna je globalizacija, pošto su ekonomije u svim delovima sveta postajale sve više zavisne jedna od druge, a druga je tehnološka revolucija, uključujući internet i nove informacione i komunikacione tehnologije.

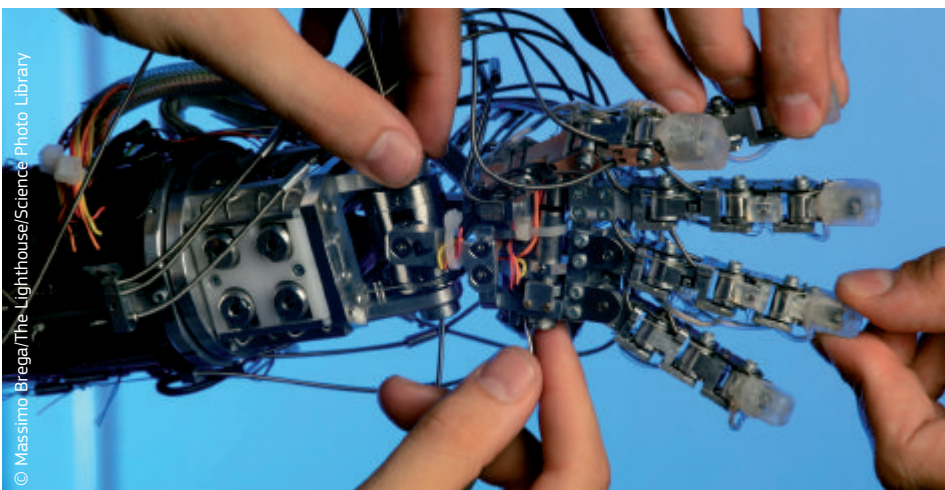
Kao odgovor na ovo, EU je 2000. usvojila strategiju usmerenu na modernizaciju evropske ekonomije, koja je potom nazvana „Lisabonskim procesom“.

U poslednje vreme svet su potresle velike krize, koje su izazvale veliki pad privrednog rasta i povećanje nezaposlenosti u Evropi. „Lisabonski proces“ je 2010. godine nastavljen kao strategija Evropa 2020 koja obuhvata veliki broj inicijativa za postizanje veće produktivnosti evropskih privreda i povećanje socijalne kohezije.

U sklopu ove strategije 28 država članica EU saglasilo se da će:

- Evropskoj komisiji dati veću ulogu u usmeravanju ovog procesa, naročito kroz širenje primera „najbolje prakse“ u Evropi;
- ubrzati reforme finansijskih tržišta i sistema socijalne zaštite i liberalizaciju telekomunikacija i energetskih sektora;
- unaprediti svoje obrazovne sisteme da bi pomogle mladim ljudima da nađu posao, stvoriti čvršće veze između univerziteta i preduzeća i nastaviti realizaciju programa Erasmus, Leonardo i Erasmus Mundus;
- preduzeti odlučnije mere (recimo harmonizacijom poreskih sistema i sistema socijalnog osiguranja u ovoj oblasti) kako bi stvorile evropsko jedinstveno tržište za istraživanje – čime će omogućiti slobodno kretanje naučnika, znanja i tehnologije širom Evrope;
- povećati ulaganja u istraživanje i inovacije na tri odsto BDP-a (ovaj cilj su usvojile i Sjedinjene Države).

Evropski savet se svakog proleća sastaje i preispituje napredak u sprovođenju ove strategije.

Da bi izdržala konkurenciju na globalnom nivou, EU podstiče nove tehnologije i inovacije

9. Šta znači biti građanin Evrope?

- ▶ *Građani Evropske unije mogu da putuju, žive i rade bilo gde u EU.*
- ▶ *EU podstiče i finansira programe koji će zblížiti građane, naročito u sferi obrazovanja i kulture.*
- ▶ *Osećanje pripadnosti Evropskoj uniji razvije se postepeno kroz njena opipljiva postignuća i uspehe i kada EU uspe jasnije da predoči šta čini za građane.*
- ▶ *Ljudi prepoznaju simbole zajedničkog evropskog identiteta, kao što su jedinstvena valuta, evropska zastava i himna.*
- ▶ *Počinje da se stvara tzv. evropska javna sfera kroz razvoj evropskih političkih stranaka. Građani svakih pet godina biraju novi Evropski parlament, koji zatim bira novu Evropsku komisiju.*

Građanstvo Evropske unije definisano je Ugovorom o EU: „Svako lice koje ima državljanstvo neke od država članica jeste građanin Unije. Građanstvo Unije dopunjava a ne zamenjuje nacionalno državljanstvo.” (Član 20(1) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije). Ali šta građanstvo EU znači u praksi?

I. Putovanje, život i rad u Evropi

Ukoliko ste građanin EU, imate pravo da putujete, radite i živite bilo gde u Evropskoj uniji.

Ukoliko ste završili univerzitetske studije u trajanju od tri godine ili duže, vaše kvalifikacije će biti priznate u svim zemljama EU pošto države članice EU imaju uzajamno poverenje u kvalitet nacionalnog obrazovanja i sistema obuke.

Možete raditi u oblastima zdravstva, obrazovanja ili drugih javnih usluga u bilo kojoj državi EU (sa izuzetkom policije, oružanih snaga itd). Prema tome, šta je prirodnije nego angažovati Britanca da predaje engleski u Rimu ili podstaći mladog čoveka koji je diplomirao u Belgiji da polaže državni ispit u Francuskoj?

Pre putovanja unutar EU možete od svojih nacionalnih vlasti dobiti i karticu Evropskog zdravstvenog osiguranja koja vam pomaže da pokrijete troškove medicinskih usluga ukoliko se razbolite dok ste u drugoj zemlji.

II. Kako da ostvarite svoja prava kao evropski građanin

Kao građanin Evropske unije niste samo radnik ili potrošač; imate i posebna politička prava. Od stupanja na snagu Ugovora iz Mاستrihta, bez obzira na nacionalnost, imate pravo da glasate i da se

Jedno od osnovnih prava navedenih u Povelji EU o osnovnim pravima jeste pravo na usklađivanje porodičnog i profesionalnog života

© Oceanic/ohis

kandidujete na lokalnim izborima u zemlji stanovanja i na izborima za Evropski parlament.

Počev od decembra 2009. (kada je stupio na snagu Lisabonski ugovor) takođe imate pravo da uputite peticiju Komisiji da sačini zakonski predlog – ukoliko nađete milion ljudi iz značajnog broja zemalja EU da potpiše vašu peticiju.

III. Osnovna prava

Posvećenost Evropske unije građanskim pravima potvrđena je u Nici decembra 2000. godine, kada je Evropski savet svečano proglasio **Povelju EU o osnovnim pravima**. Povelju je napisala grupa sačinjena od članova nacionalnih i Evropskog parlamenta, predstavnika nacionalnih vlada i jednog člana Komisije. Povelja u okviru šest poglavlja (Dostojanstvo, Slobode, Jednakost, Solidarnost, Građanska prava i Pravda), u 54 člana izlaže osnovne vrednosti Evropske unije, kao i građanska, politička, ekonomska i socijalna prava građana EU.

Prvi članovi odnose se na ljudsko dostojanstvo, pravo na život, integritet ličnosti, slobodu izražavanja i savesti. Poglavlje o solidarnosti na novi način spaja socijalna i ekonomska prava kao što su:

- pravo na štrajk;
- pravo radnika da bude informisan i konsultovan;
- pravo na usklađivanje porodičnog i profesionalnog života;
- pravo na zdravstveno i socijalno osiguranje i socijalnu pomoć u celoj Evropskoj uniji.

Povelja takođe promovise jednakost muškaraca i žena i uvodi prava kao što su zaštita podataka, zabrana eugenike i reproduktivnog kloniranja ljudskih bića, pravo na zaštitu životne sredine, prava dece i starijih ljudi i pravo na dobru upravu.

Lisabonski ugovor, koji je stupio na snagu 1. decembra 2009, daje Povelji istu pravnu moć koju imaju ugovori, što znači da ona može da posluži kao osnova za pokretanje postupka pred Sudom pravde EU. (Ipak, primena Povelje u Poljskoj i Velikoj Britaniji definisana je protokolom, što je kasnije takođe primenjeno na Češku Republiku).

Pored toga, Član 6. Lisabonskog ugovora pruža pravnu osnovu EU da potpiše Evropsku konvenciju o ljudskim pravima. U tom slučaju, ova konvencija ne bi se samo pominjala u ugovorima EU, nego bi imala i pravno dejstvo u državama EU, čime bi se ostvarila bolja zaštita ljudskih prava u Evropskoj uniji.

IV. Evropa znači obrazovanje i kulturu

Osećaj pripadnosti i zajedničke sudbine ne može se veštački proizvesti. On se može izdići jedino iz svesti o zajedničkoj kulturi i upravo je to ono zbog čega Evropa treba da usmeri pažnju ne samo na ekonomiju već i na obrazovanje, građanstvo i kulturu.

EU ne propisuje kako treba da budu organizovane škole i obrazovanje, niti određuje nastavni program: o tim stvarima se odlučuje na nacionalnom i lokalnom nivou. Međutim, EU realizuje programe pod nazivom Erasmus + (Erasmus plus) koji promovišu obrazovnu razmenu tako da mladi ljudi mogu da idu u inostranstvo da se školuju ili obučavaju, nauče nove jezike i učestvuju u zajedničkim aktivnostima sa školama i univerzitetima u drugim zemljama. Očekuje se da ovim programima bude obuhvaćeno preko četiri miliona ljudi u periodu od 2014. do 2020. godine.

Kroz Bolonjski proces, evropske države zajednički rade na stvaranju evropskog područja visokog obrazovanja. To, na primer, znači da će univerzitetski programi u svim zemljama uključenim u ovaj proces voditi do uporedivih i međusobno priznatih diploma (osnovne studije Bachelor, master i doktorat).

Na polju kulture, program Kreativna Evropa neguje saradnju između televizija, filmskih stvaralaca, promotera, emitera i kulturnih ustanova iz različitih zemalja. Ovo podstiče produkciju većeg broja evropskih TV programa i filmova, popravljajući tako ravnotežu između broja evropskih i američkih programa i filmova.

Jedna od ključnih karakteristika Evrope jeste raznolikost jezika – i očuvanje te raznolikosti jedan je od važnih ciljeva EU. Zaista, višezjezičnost je od fundamentalnog značaja za način funkcionisanja Evropske unije. Zakoni EU moraju da budu dostupni na sva 24 zvanična jezika, a svaki poslanik EP ima pravo da u parlamentarnoj debati koristi maternji jezik.

V. Ombudsman i vaše pravo na peticiju Parlamentu

Da bi se olakšalo približavanje EU njenim građanima, Ugovorom o Evropskoj uniji predviđeno je postojanje ombudsmana. Evropski parlament bira ombudsmana na isti period kao i članove Parlamenta. Njegov zadatak je da ispituje žalbe na rad institucija i tela EU. Žalbu može podneti svaki građanin EU ili organizacija koja ima sedište u zemlji članici EU. Ombudsman pokušava da pronađe mirno rešenje problema između podnosioca žalbe i institucije ili organa o kome je reč.

Svi stanovnici zemalja EU imaju pravo da upute peticiju i Evropskom parlamentu. Ovo predstavlja još jednu značajnu vezu između institucija EU i javnosti.

VI. Osećaj pripadnosti

Ideja o Evropi građana potpuno je nova. Neki simboli koji predstavljaju zajednički evropski identitet već postoje, kao što je evropski pasoš (u upotrebi od 1985. godine). Od 1996. godine izdaju se vozačke dozvole EU u svim zemljama Unije. EU ima svoj moto: „Ujedinjeni u raznolikosti“, a 9. maj je proglašen Danom Evrope.

Evropska himna (Betovenova „Oda radosti“) i evropska zastava (krug od 12 zlatnih zvezdica na plavoj pozadini)

eksplicitno se pominju u nacrtu Ustava Evropske unije iz 2004, ali su izostavljene iz Lisabonskog ugovora koji ga je zamenio. Ovo su i dalje simboli EU, te države članice, lokalne vlasti i građani mogu da ih koriste ukoliko žele.

Međutim, ljudi ne mogu da osećaju pripadnost Evropskoj uniji ako ne znaju šta EU radi i ako ne razumeju zašto to radi. Institucije i države članice EU moraju da učine mnogo više da bi poslove EU predstavile na jasan i jednostavan način.

Građanima je takođe potrebno da vide opipljivu promenu koju EU unosi u njihov svakodnevni život. U tom smislu, korišćenje evra – novčanica i kovanog novca – od 2002. godine donelo je veliki rezultat. Više od dve trećine građana EU sada vodi svoj lični budžet i ušteđevinu u bankama u evrima. Cene proizvoda i usluga izražene su u evrima i potrošači ih mogu neposredno porediti u različitim zemljama.

Zahvaljujući Šengenskom sporazumu, na najvećem broju granica između država EU ukinuta je kontrola, pa već ta činjenica građanima daje osećaj pripadnosti jedinstvenoj, ujedinjenoj geografskoj oblasti.

Osećaj pripadnosti pre svega proističe iz osećanja lične uključenosti u donošenje odluka u EU. Svaki punoletni građanin EU ima pravo da glasa na neposrednim izborima za Evropski parlament, i to predstavlja važnu osnovu za demokratski legitimitet EU. Taj legitimitet raste davanjem sve veće uloge Evropskom parlamentu, jačanjem uloge nacionalnih parlamenata u evropskim poslovima i aktivnijim učešćem građana Evrope u nevladinim organizacijama, političkim pokretima i u stvaranju evropskih političkih stranaka. Ukoliko želite da pomognete uobličavanju evropskog programa i da utičete na politike EU, postoji mnogo načina da to učinite. Postoje, na primer, diskusioni forumi na internetu posvećeni poslovima Evropske unije gde možete da se uključite u debatu, a možete da iskažete svoje stavove i na blogovima komesara ili poslanika EP. Takođe, možete se direktno obratiti Komisiji ili Parlamentu preko mreže ili preko neke od njihovih kancelarija u vašoj zemlji. (Za detaljnije informacije pogledajte poslednju stranu)

Evropska unija je stvorena da bi služila narodima Evrope i njena budućnost mora biti uobličena aktivnim angažmanom ljudi iz svih sfera i profesija. Osnivači EU bili su i te kako bili svesni te činjenice. „Mi ne udružujemo države, mi ujedinjujemo narode“, rekao je Žan Mone davne 1952. godine. Podizanje svesti javnosti o EU i uključivanje građana u njene aktivnosti još uvek su među najvećim izazovima sa kojima se institucije EU danas suočavaju.

10. Evropa slobode, bezbednosti i pravde

- ▶ *Otvaranje unutrašnjih granica između država članica EU je od značajne neposredne opipljive koristi za obične ljude, jer im omogućava da slobodno putuju, bez podvrgavanja graničnim kontrolama.*
- ▶ *Međutim, ova sloboda unutrašnjeg kretanja mora ići ruku pod ruku sa pooštrenim kontrolama na spoljnim granicama EU kako bi se efikasno sprovela borba protiv organizovanog kriminala, terorizma, ilegalne imigracije, krijumčarenja droge i trgovine ljudima.*
- ▶ *Države EU saraduju u oblastima policije i pravde kako bi Evropu učinile bezbednijom.*

Evropski građani imaju pravo da žive u slobodi, bez straha od progona ili nasilja, bilo gde u Evropskoj uniji. Ipak, međunarodni kriminal i terorizam jesu problemi koji danas najviše zabrinjavaju Evropljane.

Jasno je da sloboda kretanja mora da znači da svaka osoba, ma gde bila u EU, ima isti nivo zaštite i isti pristup pravdi. Kroz niz amandmana na ugovore Evropska unija postepeno postaje jedinstveno područje slobode, bezbednosti i pravde.

Obim aktivnosti EU u ovim oblastima se tokom godina proširio pošto je Evropski savet usvojio tri uzastopna okvirna programa: Program iz Tamperea (1999-2004), Haški program (2005-2009) i Stokholmski program (2010-2014). Dok su Program iz Tamperea i Haški program bili usredsređeni na jačanje bezbednosti, Stokholmski program je više fokusiran na zaštitu prava građana.

Odlučivanje u ovim oblastima je postalo delotvornije zahvaljujući Lisabonskom ugovoru, koji je stupio na snagu u decembru 2009. godine. Sve do tada države članice su zadržavale za sebe kompletnu odgovornost za stvaranje područja slobode, bezbednosti i pravde i

upravljanje njome. Poslove je obavljao uglavnom Savet (kroz diskusije i dogovore ministara iz nacionalnih vlada), dok su Komisija i Parlament imali malu ulogu. Lisabonski ugovor je to promenio: Savet sada većinu odluka donosi kvalifikovanom većinom, a Parlament je ravnopravan partner u procesu odlučivanja.

I. Sloboda kretanja u okviru EU i zaštita njenih spoljnih granica

Sloboda kretanja ljudi unutar EU otvara probleme bezbednosti u zemljama članicama jer više ne postoji kontrola na unutrašnjim granicama EU. Zbog toga je bilo neophodno da se na spoljnim granicama EU uvedu posebne mere bezbednosti. A pošto slobodu kretanja u Uniji mogu da zloupotrebe kriminalci, nacionalne policijske snage i pravosudni organi EU moraju zajednički da rade u borbi protiv prekograničnog kriminala.

© Tim Pamel/Corbis

Kako stanovništvo EU stari, legalni imigranti sa odgovarajućim kvalifikacijama pomažu da se premoste nedostaci na tržištu rada

Saradnja između carinskih vlasti evropskih država doprinosi smanjenju kriminala i trgovine ljudima

© George Steinmetz/Corbis

Jedan od najznačajnijih koraka koji je olakšao život putnicima u Evropskoj uniji preduzet je 1985. godine, kada su vlade Belgije, Savezne Republike Nemačke, Francuske, Luksemburga i Holandije potpisale sporazum u malom pograničnom gradu Šengen u Luksemburgu. One su se saglasile da ukinu kontrolu putnika, bez obzira na njihovu nacionalnost, na svojim zajedničkim granicama, da usklade mere kontrole na granicama sa zemljama koje ne pripadaju EU i uvedu zajedničku viznu politiku. Na taj način stvorile su teritoriju bez unutrašnjih granica poznatu kao Šengenska zona.

Šengenski sporazumi postali su od tada sastavni deo Ugovora EU, a Šengenska zona se postepeno širi. Zaključno sa 2013. godinom, šengenska pravila u potpunosti primenjuju sve zemlje EU, osim Bugarske, Irske, Hrvatske, Kipra, Rumunije i Velike Britanije. Četiri zemlje koje nisu članice EU, Island, Lihtenštajn, Norveška i Švajcarska, takođe pripadaju Šengenskoj zoni.

Stroža provera spoljnih granica EU postala je prioritet nakon širenja EU 2004. i 2007. godine. Agencija EU pod nazivom Fronteks (Frontex), sa sedištem u Varšavi, zadužena je u Uniji za upravljanje saradnjom na polju bezbednosti spoljnih granica. Države članice mogu da joj pozajme brodove, helikoptere i avione za obavljanje zajedničkih patrola, recimo u osetljivim oblastima Mediterana. EU takođe razmatra uspostavljanje evropske službe pogranične straže.

II. Politika azila i imigracije

Evropa je ponosna na svoju dugu tradiciju srdačnog prijema stranaca i humanu spremnost da ponudi azil izbeglicama koje beže od opasnosti i progona. Vlade EU danas su, međutim, suočene sa neodložnim rešavanjem problema rastućeg broja imigranata, i legalnih i ilegalnih, u području bez unutrašnjih granica.

Vlade zemalja EU dogovorile su se da usklade svoja pravila kako bi se zahtevi za dobijanje azila obrađivali u skladu s nizom osnovnih principa koji su na jedinstven način priznati na celoj teritoriji Evropske unije. Usvojene su neke tehničke mere, kao što su minimalni standardi za prijem onih koji traže azil i za dodeljivanje statusa izbeglice. Osnovana je Evropska kancelarija za podršku azila sa sedištem na Malti koja koordinira saradnju među državama članicama u ovoj oblasti.

U poslednjih nekoliko godina veliki broj ilegalnih imigranata dolazi u Evropu i jedan od glavnih prioriteta EU jeste rešavanje tog problema. Vlade država članica zajednički rade na sprečavanju krijumčarenja ljudi i na usaglašavanju zajedničkih pravila za repatrijaciju ilegalnih imigranata. Istovremeno, legalna imigracija je bolje koordinisana pravilima EU o spajanju porodice, statusu lica koja dugoročno borave na njoj teritoriji i prijemu lica koja nisu državljani EU a koja žele da dođu u Evropu na studije ili radi istraživanja.

III. Borba protiv međunarodnog kriminala

Potrebni su usklađeni naponi za borbu protiv kriminalnih bandi koje vode mreže za trgovinu ljudima i eksploatišu ranjive grupe, naročito žene i decu.

Organizovani kriminal postaje sve zamršeniji i teži za istraživanje i redovno za svoje aktivnosti koristi evropske ili međunarodne mreže. Terorizam je jasno pokazao da može da zada surov udarac bilo gde u svetu.

Zato je uspostavljen Šengenski informacioni sistem (SIS). To je složena baza podataka koja organima unutrašnjih poslova i pravosudnim organima omogućava da razmenjuju informacije o licima ili predmetima za kojima se traga, kao što su ukradena vozila ili umetnička dela, lica za kojima je izdat nalog za hapšenje ili ekstradiciju. Baza podataka nove generacije, poznata kao SIS II, ima veći kapacitet i omogućava skladištenje novih vrsta podataka.

Jedan od najboljih načina za hvatanje kriminalaca jeste praćenje kretanja njihovog nezakonito stečenog dobitka. Zbog ovoga, ali i da bi presekla finansiranje kriminalnih i terorističkih organizacija, EU je donela zakone o sprečavanju pranja novca.

Najveći korak koji je u skorije vreme učinjen u oblasti saradnje organa unutrašnjih poslova bio je stvaranje Evropske policijske službe (Evropol). Sedište Evropola je u Hagu i čine ga policijski i carinski službenici. Evropol se bavi ispitivanjem najrazličitijih oblika međunarodnog kriminala: prodajom droge, trgovinom kradenim vozilima, trgovinom ljudima i ilegalnim imigracionim mrežama, seksualnom eksploatacijom žena i dece, dečjom pornografijom, falsifikovanjem, prodajom radioaktivnog i nuklearnog materijala, terorizmom, pranjem novca i izradom lažnih novčanica evra.

IV. U susret evropskom pravosudnom području

Trenutno u zemljama članicama EU funkcionišu različiti pravosudni sistemi, svaki u okviru nacionalnih granica. Međutim, međunarodni kriminal i terorizam ne poštuju nacionalne granice. Zato je Evropskoj uniji potreban zajednički okvir za borbu protiv terorizma, trgovine drogom i falsifikovanja kako bi se njenim građanima garantovao visok nivo zaštite i poboljšala međunarodna saradnja u ovoj oblasti. Takođe je potrebna zajednička politika krivičnog prava EU jer saradnja među sudovima u različitim zemljama može biti narušena različitim definicijama određenih krivičnih radnji.

Najznačajniji primer praktične saradnje u ovoj oblasti jeste posao koji obavlja Evrodžast (Eurojust) – centralno koordinaciono telo osnovano u Hagu 2003. godine. Njegov zadatak je da nacionalnim istražnim organima i organima gonjenja omogući da zajednički rade u kriminalnim istragama u koje je uključeno više zemalja EU. Zahvaljujući Evrodžastu može se formirati evropsko javno tužilaštvo ukoliko Savet (ili grupa od najmanje devet država članica) tako odluči. Uloga tužilaštva bi bila da istražuje i goni počinioce krivičnih dela protiv finansijskih interesa EU.

Još jedno sredstvo za praktičnu prekograničnu saradnju je evropski nalog za hapšenje, koji je u upotrebi od januara 2004. godine. Njegova svrha je da zameni duge procedure isporučivanja.

U oblasti građanskog prava, EU je usvojila zakone da bi mogla da sprovodi odluke suda u prekograničnim predmetima koji uključuju razvod braka, rastavu, starateljstvo nad decom i zahteve za izdržavanje. Cilj je da se obezbedi da odluke donete u jednoj zemlji mogu biti primenjivane u nekoj drugoj. EU je usvojila zajedničke procedure kako bi pojednostavila i ubrzala nagodbe u prekograničnim predmetima poput sporova male vrednosti i neosporenih zahteva kao što su povraćaj duga ili bankrotstvo.

11. EU na svetskoj sceni

- ▶ *Evropska unija ima veći uticaj na svetskoj pozornici kada govori jednoglasno u međunarodnim pitanjima poput trgovinskih pregovora. Da bi se taj uticaj lakše ostvarivao i radi poboljšanja međunarodnog imidža EU, Evropski savet je 2009. godine dobio stalnog predsednika i prvog visokog predstavnika Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku.*
- ▶ *Na polju odbrane svaka zemlja ostaje suverena bilo da je članica NATO-a ili da je neutralna. Međutim, zemlje članice EU razvijaju vojnu saradnju za potrebe mirovnih misija.*
- ▶ *Evropska unija je velika sila u oblasti međunarodne trgovine i saraduje sa Svetskom trgovinskom organizacijom (STO) kako bi obezbedila otvorena tržišta i trgovinski sistem baziran na jasnim pravilima.*
- ▶ *Iz istorijskih i geografskih razloga EU obraća naročitu pažnju na Afriku (kroz politike razvojne pomoći, trgovinske povlastice, pomoć u hrani i promovisanje poštovanja ljudskih prava).*

Evropska unija je u ekonomskom, trgovinskom i monetarnom smislu postala velika svetska sila. Ponekad se kaže da je EU postala ekonomski div, ali ostala politički patuljak. To stav je pre naglašen – Evropska unija ima značajan uticaj u međunarodnim organizacijama kao što su Svetska trgovinska organizacija (STO) i specijalizovane organizacije Ujedinjenih nacija (UN) kao i na svetskim samitima posvećenim životnoj sredini i razvoju.

No, tačno je da EU i njene članice i u diplomatskom i u političkom smislu treba da učine još mnogo toga da bi mogle jedinstveno da nastupaju u najvažnijim svetskim pitanjima. Što je još bitnije, vojni odbrambeni sistemi (kamen temeljac nacionalnog suvereniteta) u rukama su nacionalnih vlada, a jedine veze između njih stvaraju savezi kao što je NATO.

I. Zajednička spoljna i bezbednosna politika

(A) FORMIRANJE EVROPSKE DIPLOMATSKE SLUŽBE

Zajednička spoljna i bezbednosna politika (ZSBP) i evropska bezbednosna i odbrambena politika (EBOP) definišu osnovne zadatke EU u oblasti spoljne politike. Ove politike su predviđene ugovorima iz Mاستrihta (1992), Amsterdama (1997) i Nice (2001). EU je na to osnovi stvorila drugi stub – političku oblast u kojoj se o akcijama odlučuje međunarodnim dogovorom i u kojoj Komisija i Parlament imaju manju ulogu. Odluke se donose konsenzusom, a svaka zemlja pojedinačno može da se uzdrži od glasanja. Iako su Lisabonskim ugovorom ukinuti „stubovi“ u strukturi EU, to nije promenilo način odlučivanja u pitanjima bezbednosti i odbrane. Međutim, promenjen je naziv politike iz EBOP u ZBOP – zajednička bezbednosna i odbrambena politika. Takođe je poboljšan imidž ZSBP uvođenjem funkcije visokog predstavnika Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku.

EU sprovodi civilne ili vojne mirovne operacije u sklopu kojih su i ove snage za borbu protiv pirata u blizini obala Somalije

Posao visokog predstavnika je da predstavlja kolektivne stavove EU i da nastupa u njeno ime u međunarodnim organizacijama i na međunarodnim konferencijama. U tome ima pomoć od hiljade službenika EU i država članica, koji čine Evropsku službu za spoljne poslove – praktično diplomatsku službu EU.

Cilj spoljne politike EU jeste da suštinski omogući bezbednost, stabilnost, demokratiju i poštovanje ljudskih prava – ne samo u neposrednom susedstvu (recimo na Balkanu) nego i u drugim žarištima širom sveta, kao što su Afrika, Bliski istok i Kavkaz. Njeno glavno sredstvo je „meka sila“ koja pokriva aktivnosti kao što su posmatračke misije za izbore, humanitarna i razvojna pomoć. Tokom 2012. godine EU je dala humanitarnu pomoć u vrednosti preko 1,3 milijarde evra. EU obezbeđuje 60 odsto svetske razvojne pomoći i pomaže najugroženijim zemljama na svetu da se bore sa siromaštvom, nahrane svoje stanovništvo, izbegnu prirodne katastrofe, dođu do vode za piće i leče svoje stanovnike. Istovremeno, EU aktivno podstiče ove zemlje da poštuju vladavinu prava i otvore svoja tržišta za međunarodnu trgovinu. Komisija i Evropski parlament se pažljivo staraju o tome da se pomoć pruža na odgovoran način, da se njome pravilno upravlja i da se adekvatno koristi.

Da li je EU sposobna i voljna da ide korak dalje od ove diplomatije „meke sile“? Ovo je glavni izazov za naredni period. Suviše često zajedničke izjave i stavovi Evropskog saveta o najvažnijim međunarodnim pitanjima (bliskoistočni mirovni proces, Irak, terorizam, odnosi sa Rusijom, Iranom, Kubom itd.) predstavljaju samo najmanji zajednički imenitelj. U međuvremenu velike države članice nastavljaju da igraju svoje pojedinačne diplomatske uloge. Međutim, tek kada govori i nastupa jednoglasno, Evropska unija jeste globalni akter. Da bi njen kredibilitet i uticaj rasli, EU mora da kombinuje svoju ekonomsku i trgovinsku moć sa doslednom primenom zajedničke bezbednosne i odbrambene politike.

(B) OPIPLJIVA DOSTIGNUĆA U ZAJEDNIČKOJ BEZBEDNOSNOJ I ODBRAMBENOJ POLITICI (ZBOP)

Počev od 2003. godine, Evropska unija poseduje kapacitet za upravljanje krizama pošto države članice dobrovoljno stavljaju deo svojih snaga na raspolaganje EU za obavljanje takvih aktivnosti.

Odgovornost za vođenje tih operacija leži na grupi političkih i vojnih tela: Političkom i bezbednosnom komitetu (PBK), Vojnom komitetu EU (VKEU), Komitetu za civilne aspekte upravljanja krizama (Civcom) i Vojnom štabu Evropske unije (VŠEU). Ova tela odgovaraju Savetu, a smeštena su u Briselu.

Ovakvi instrumenti su ono što daje suštinu zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici. Oni omogućavaju EU da izvršava zadatke koje je sebi zadala – humanitarne i mirovne misije. Te misije moraju da izbegnu dupliranje posla koji obavlja NATO, što je garantovano sporazumima „Berlin plus“, usaglašenim između NATO i EU. Oni Evropskoj uniji omogućavaju pristup logističkim resursima NATO (za otkrivanje, komunikaciju, komandovanje i transport).

Od 2003. Evropska unija je pokrenula 30 vojnih operacija i civilnih misija. Prva takva misija bila je u Bosni i Hercegovini, gde su trupe EU zamenile snage NATO-a. Ove misije i operacije pod evropskom zastavom obavljaju se na tri kontinenta. Tu spadaju misije EUFOR u Čadu i Centralnoafričkoj Republici, operacija „Atalanta“, koju sprovodi Eunavfor protiv pirata u Somaliji, u zalivu Aden, misija EULEKS, čiji je cilj da pomogne Kosovu da uspostavi vladavinu prava i misija EUPOL u Avganistanu u sklopu koje se obučava avganistanska policija.

S obzirom na to da vojna tehnologija postaje sve savršenija i skuplja, vlade EU smatraju da se potreba za uzajamnom saradnjom u proizvodnji oružja sve više povećava – naročito sada kada nastoje da smanje javne troškove kako bi lakše izašle na kraj sa finansijskom krizom. Štaviše, ako njihove oružane snage treba da izvršavaju zajedničke zadatke izvan Evrope, njihovi sistemi moraju biti interoperabilni, a oprema standardizovana u dovoljnoj meri. Zato je Evropski savet juna 2003. godine odlučio da osnuje Evropsku odbrambenu agenciju (EOA) čiji je zadatak da pomogne razvijanje vojnih kapaciteta EU. Ona je formalno osnovana 2004. godine.

II. Trgovinska politika koja je otvorena ka svetu

Značaj Evropske unije kao trgovinske sile donosi joj značajni međunarodni uticaj. EU podržava sistem pravila Svetske trgovinske organizacije (STO), koja broji 159 članica. Ovaj sistem omogućava određen stepen pravne sigurnosti i transparentnosti u vođenju međunarodne trgovine. STO određuje uslove zahvaljujući kojima se njeni članovi mogu zaštititi od nepoštenih praksi, kao što je obaranje cena (prodaja ispod realne cene), čime se izvoznici bore s rivalima. Ona takođe obezbeđuje procedure za rešavanje sporova između dva trgovinska partnera ili više njih.

Od 2001. kroz „Doha rundu“ trgovinskih pregovora EU nastoji da otvori trgovinu u svetskim razmerama. Reč je o teškim pregovorima, ali je EU uverena da bi u

EU promoviše otvaranje tržišta i razvoj trgovine u sklopu multilateralnog okvira Svetske trgovinske organizacije

uslovima finansijske i ekonomske krize smanjenje svetske trgovinske razmene pretvorilo recesiju u depresiju najvećih razmera.

Trgovinska politika EU je tesno povezana sa njenom politikom razvoja. Prema svom opštem sistemu povlastica (GSP), EU je za uvozne proizvode iz zemalja u razvoju i ekonomija u tranziciji odobrila povlašćen pristup, spustila tarife i ukinula carinske dažbine. Uradila je još i više za 49 najsiromašnijih zemalja sveta – svi njihovi proizvodi, uz izuzetak kao što je oružje, oslobođeni su carinskih dažbina pri ulasku na tržište EU.

EU, međutim, nema posebne trgovinske sporazume sa svojim najvećim trgovinskim partnerima među razvijenim zemljama kao što su Sjedinjene Države i Japan. Ovde se trgovinski odnosi odvijaju putem mehanizama STO, ali se pregovara i o bilateralnim sporazumima. Evropska unija povećava trgovinu sa silama koje su u usponu u drugim delovima sveta, od Kine i Indije do Centralne i Južne Amerike. Trgovinski sporazumi sa ovim zemljama uključuju takođe tehničku i kulturnu saradnju. Kina je postala drugi najvažniji trgovinski partner EU (nakon Sjedinjenih Država) i najveći uvoznik na tržište EU (u 2012. više od 17 odsto uvoza u EU došlo je iz Kine). Evropska unija je glavni trgovinski partner Rusije i njen najveći izvor stranih investicija. Pored trgovine, glavna pitanja u odnosima između EU i Rusije tiču se međunarodnih tema, kao što je bezbednost isporuke energije, naročito gasa.

III. Afrika

Odnosi između Evrope i zemalja južno od Sahare uspostavljeni su odavno. Prema Rimskom ugovoru iz 1957. godine, tadašnje kolonije i prekomorske teritorije nekih zemalja članica EEZ postale su pridruženi deo Zajednice. Dekolonizacija, započeta početkom šezdesetih godina, pretvorila je ovu vezu u nešto drugo – u odnose između suverenih zemalja.

Sporazum iz Kotonua, potpisan 2000. godine u Kotonuu, prestonici Benina, označio je novu fazu u razvojnoj politici EU. Sporazum između EU i zemalja Afrike, Kariba i Pacifika (ACP) predstavlja najambiciozniji i najdalekosežniji sporazum o trgovini i pomoći koji je ikada zaključen između razvijenih i zemalja u razvoju. On je usledio nakon Konvencije iz Lomea – koja je potpisana 1975. godine u prestonici Togo, a zatim redovno dopunjavana.

Ovaj sporazum ide mnogo dalje od ranijih sporazuma jer je unapredio trgovinske odnose zasnovane na pristupu tržištu u trgovinske odnose u širem smislu. On takođe uvodi nove procedure za rešavanje pitanja narušavanja ljudskih prava.

Evropska unija je dala posebne trgovinske ustupke najnerazvijenijim zemljama, među kojima je 39 potpisnica Sporazuma iz Kotonua. One, počevši od 2005. godine, mogu da izvoze u EU praktično sve vrste proizvoda bez plaćanja carinskih dažbina.

12. Kakva je budućnost Evrope?

- ▶ *‘Evropa neće biti stvorena odjednom, niti prema jedinstvenom planu. Biće izgrađena posredstvom konkretnih dostignuća koja najpre stvaraju faktičku solidarnost.’*
- ▶ *Ova izjava iz 1950. godine i danas je istinita. Ipak, koji veliki izazovi stoje pred Evropom u godinama koje dolaze?*

„Evropa neće biti stvorena odjednom, niti prema jedinstvenom planu. Biće izgrađena posredstvom konkretnih dostignuća koja najpre stvaraju faktičku solidarnost.“ Ovo je naveo Robert Šuman u svojoj čuvenoj Deklaraciji kojom je 9. maja 1950. godine pokrenut projekat evropskih integracija. Šezdeset godina kasnije njegove reči imaju istu težinu. Solidarnost između naroda i država Evrope mora stalno da se prilagođava novim izazovima koje donosi svet koji se menja. Završetak stvaranja jedinstvenog tržišta početkom devedesetih godina prošlog veka bio je veliko dostignuće, ali to nije bilo dovoljno. Da bi to tržište efikasno funkcionisalo, morao je biti stvoren evro i on je uveden 1999. godine. Da bi se upravljalo evrom i obezbedila stabilnost cena, stvorena je Evropska centralna banka. Međutim, finansijska kriza iz 2008. i 2009. i dužnička kriza iz 2010. godine pokazale su da je evro podložan napadima globalnih špekulanata. Ono što je potrebno, pored ECB, jeste koordinacija nacionalnih ekonomskih politika, mnogo bliža od one koju trenutno omogućava Evrogrupa. Dakle, da li će EU uskoro početi da kreira planove za istinski zajedničko ekonomsko upravljanje?

Žan Mone, veliki arhitekta evropskih integracija, završio je 1976. godine svoje memoare sledećim rečima: „Suverene nacije iz prošlosti ne mogu više da rešavaju probleme današnjice: one ne mogu obezbediti sopstveni napredak niti kontrolisati sopstvenu budućnost. A sama zajednica je samo faza na putu ka organizovanom svetu sutrašnjice.“ Imajući u vidu današnju globalnu ekonomiju, treba li već da posmatramo Evropsku uniju kao nešto što više nije politički relevantno? Ili bi pre toga trebalo da postavimo pitanje kako da oslobodimo puni potencijal pola milijarde Evropljana koji dele iste vrednosti i interese?

Evropska unija će uskoro možda imati više od 30 članica sa vrlo različitim istorijama, jezicima i kulturama. Može li tako raznolika porodica nacija da čini zajednički politički javni prostor? Mogu li njeni građani da razviju zajednički osećaj pripadnosti Evropi, a da istovremeno ostanu duboko vezani za svoju zemlju, svoj region i svoju lokalnu zajednicu? Možda i mogu ukoliko se ugledaju na prvu evropsku zajednicu – Zajednicu za ugalj i čelik, koja je stvorena na ruševinama Drugog svetskog rata. Njen moralni legitimitet je bio zasnovan na pomirenju i učvršćivanju mira između nekadašnjih neprijatelja. Ona se pridržavala principa da sve države članice, bez obzira na to da li su male ili velike, imaju jednaka prava i poštuju manjine.

Da li će biti moguće nastaviti sa evropskim integracijama uz tvrdnju da države članice EU i njeni narodi žele isto? Ili će lideri EU sve više koristiti sporazume o pojačanoj saradnji prema kojima ad hoc grupe država članica mogu da krenu bez ostalih u ovom ili onom smeru? Sve veći broj ovakvih sporazuma može da dovede do Evrope á la carte, ili Evrope promenljive geometrije, gde će svaka država članica moći slobodno da izabere da li će sprovoditi određenu politiku ili će biti deo određene institucije. Ovo rešenje može da deluje privlačno zbog svoje jednostavnosti, ali bio bi to početak kraja EU, koja funkcioniše tako što predviđa zajedničke interese svojih država članica, kratkoročno i dugoročno. Ona je zasnovana na konceptu solidarnosti – što znači da se dele troškovi, ali i prednosti. To znači postojanje zajedničkih pravila i zajedničkih politika. Izuzeci, odstupanja i izuzeća treba da budu vanredni i kratkoročni. Prelazni aranžmani i periodi postepenog uvođenja nekog pravila ili zakona možda su ponekad neophodni, ali ako se sve države članice ne pridržavaju istih pravila i ne rade na ostvarenju istih ciljeva, solidarnost puca i gube se prednosti pripadanja jakoj i ujedinjenoj Evropi.

Evropljani danas treba da rade zajedno za svoju budućnost

Istovremeno, ekonomska kriza je pokazala da su države evrozone u specifičnoj poziciji zavisnosti koja ih je navela da deluju kao središnja grupa zemalja u EU.

Globalizacija tera Evropu da se takmiči ne samo sa svojim tradicionalnim rivalima (Japanom i SAD), nego i sa ekonomskim silama u velikom usponu, kao što su Brazil, Kina i Indija. Može li EU da nastavi da ograničava pristup svom jedinstvenom tržištu kako bi zaštitila svoje socijalne i ekološke standarde? Čak i ako nastavi, neće moći da pobegne od grube realnosti međunarodne konkurencije. Jedino rešenje za Evropu jeste da postane pravi globalni akter koji jedinstveno nastupa na svetskoj pozornici i efikasno zastupa svoje interese tako što govori jednoglasno. Napredak u ovom smeru može da se ostvari samo kretanjem ka političkoj uniji. Predsednik Evropskog saveta, predsednik Komisije i visoki predstavnik Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku moraju zajedno da pruže EU snažno i dosledno vođstvo.

Istovremeno, EU mora da bude bliža građanima. Evropski parlament, koji je sa svakim novim ugovorom dobijao više ovlašćenja, bira se neposrednim glasanjem na opštim izborima koji se održavaju svakih pet godina. Međutim, procenat stanovništva koje ostvari pravo glasa na ovim izborima varira od države do države i odziv glasača je često nizak. Izazov za institucije EU i nacionalne vlade je da pronađu bolje načine informisanja i komunikacije sa javnošću (putem edukacije, mreža NVO itd.) i tako podstaknu nastajanje zajedničkog evropskog javnog prostora u kojem građani EU mogu da oblikuju politički program.

Konačno, Evropa treba u potpunosti da iskoristi svoj uticaj u međunarodnim odnosima. Jedna od velikih prednosti EU je njena sposobnost da širi evropske vrednosti izvan svojih granica, vrednosti poput poštovanja ljudskih prava, podržavanja vladavine prava, zaštite životne sredine i očuvanja socijalnih standarda u okviru socijalne tržišne ekonomije. Sa svim svojim nesavršenostima, EU teško može da se smatra blistavim uzorom za ostatak čovečanstva. Međutim, u onoj meri u kojoj je Evropa uspešna, ostali regioni će je smatrati uzorom. Šta bi predstavljalo uspeh za EU u godinama koje dolaze? Ponovno uspostavljanje ravnoteže u njenim javnim finansijama. Uspešno rešavanje pitanja u vezi sa starenjem njenog stanovništva, bez nepravednog kažnjavanja sledeće generacije. Pronalaženje etičkih odgovora na ogromne izazove koje postavlja naučno-tehnološki razvoj – naročito u oblasti biotehnologije. Garantovanje bezbednosti građana bez potkopavanja njihove slobode. Ako uspe da sve ovo učini, Evropa će i dalje biti poštovana i ostaće izvor inspiracije za ostatak čovečanstva.

Ključni datumi u istoriji evropskih integracija

- 1950** **9. maj**
Rober Šuman, francuski ministar spoljnih poslova, drži značajan govor u kojem iznosi predloge zasnovane na idejama Žana Monea. On predlaže da Francuska i SR Nemačka udruže svoje resurse uglja i čelika u novu organizaciju kojoj mogu da se pridruže i druge evropske zemlje.
- 1951** **18. april**
Šest zemalja, Belgija, Francuska, Nemačka (Savezna Republika), Italija, Luksemburg i Holandija u Parizu potpisuju Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik. Ugovor stupa na snagu 23. jula 1952. godine na period od 50 godina.
- 1955** **1–2. jun**
Na sastanku u Mesini ministri spoljnih poslova šest zemalja odlučuju da evropsku integraciju prošire na privredu u celini.
- 1957** **25. mart**
U Rimu šest zemalja potpisuje ugovore o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (EEZ) i Evropske zajednice za atomsku energiju (Euratom). Ugovori stupaju na snagu 1. januara 1958. godine.
- 1960** **4. januar**
Na predlog Velike Britanije, Stokholmskom konvencijom ustanovljeno je Evropsko udruženje za slobodnu trgovinu (EFTA), koje čini jedan broj evropskih zemalja izvan EEZ.
- 1963** **20. jul**
EEZ u Jaundeu potpisuje sporazum o pridruživanju sa 18 afričkih zemalja.
- 1965** **8. april**
Potpisan ugovor o spajanju izvršnih organa tri zajednice (Evropske zajednice za uglj i čelik, EEZ i Euratom) i stvaranju jedinstvenog Saveta i Komisije. Ugovor stupa na snagu 1. jula 1967. godine.
- 1966** **29. januar**
„Luksemburški kompromis“: posle političke krize Francuska prihvata da ponovo učestvuje na sastancima Saveta u zamenu za saglasnost da se zadrži pravilo jednoglasnosti kada je reč o „vitalnim nacionalnim interesima“.
- 1968** **1. jul**
Carine na industrijsku robu potpuno se ukidaju 18 meseci pre roka i uvodi se Zajednička spoljna tarifa.
- 1969** **1–2. decembar**
Politički lideri EEZ na Haškom samitu odlučuju da nastave integracije.
- 1970** **22. april**
U Luksemburgu potpisan ugovor kojim se omogućava veće finansiranje Evropskih zajednica iz sopstvenih izvora i daju veća ovlašćenja Evropskom parlamentu.

- 1973** **1. januar**
Danska, Irska i Velika Britanija pristupaju Evropskim zajednicama, pa se broj članica povećava na devet. Norveška posle referendumu ostaje van Zajednice.
- 1974** **9–10. decembar**
Na samitu u Parizu politički lideri devet zemalja članica odlučuju da se sastaju tri puta godišnje, isto kao i Evropski savet. Oni takođe daju zeleno svetlo za neposredne izbore za Evropski parlament i saglašavaju se s tim da uspostave Evropski fond za regionalni razvoj.
- 1975** **28. februar**
EEZ i 46 zemalja Afrike, Kariba i Pacifika (zemlje ACP) u Lomeu potpisuju konvenciju (Lome I).
- 22. jul**
Potpisan ugovor kojim se Evropskom parlamentu daju veća budžetska ovlašćenja i uspostavlja Evropski revizorski sud. Ugovor stupa na snagu 1. juna 1977. godine.
- 1979** **7–10. jun**
Održavaju se prvi neposredni izbori za Evropski parlament sa 410 poslaničkih mesta.
- 1981** **1. januar**
Grčka pristupa Evropskim zajednicama, čime se broj zemalja članica povećava na 10.
- 1984** **14. i 17. jun**
Drugi neposredni izbori za Evropski parlament.
- 1985** **7. januar**
Žak Delor postaje predsednik Komisije (1985–1995).
- 14. jun**
Potpisan Šengenski sporazum sa ciljem ukidanja graničnih provera između zemalja članica Evropskih zajednica.
- 1986** **1. januar**
Španija i Portugalija pristupaju Evropskim zajednicama, čime se broj članica povećava na 12.
- 17. i 28. februar**
Jedinstveni evropski akt potpisan u Luksemburgu i Hagu. Stupa na snagu 1. jula 1987. godine.
- 1989** **15. i 18. jun**
Treći neposredni izbori za Evropski parlament.
- 9. novembar**
Pad Berlinskog zida.
- 1990** **3. oktobar**
Nemačka je ponovo ujedinjena.
- 1991** **9–10. decembar**
Evropski savet u Mاستrihtu usvaja Ugovor o Evropskoj uniji. Ugovor postavlja osnovu za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku, tešnju saradnju u oblastima pravosuđa i unutrašnjih poslova i za stvaranje ekonomske i monetarne unije, uključujući i jedinstvenu valutu.

- 1992** **7. februar**
U Mاستrihtu potpisan Ugovor o Evropskoj uniji. Stupa na snagu 1. novembra 1993. godine.
- 1993** **1. januar**
Stvoreno jedinstveno tržište.
- 1994** **9. i 12. jun**
Četvrti neposredni izbori za Evropski parlament.
- 1995** **1. januar**
Austrija, Finska i Švedska pristupaju EU, čime se broj članica povećava na 15. Norveška posle referendumu ostaje izvan Unije.
- 23. januar**
Nova Evropska komisija stupa na dužnost pod predsedništvom Žaka Santera (1995-1999).
- 27–28. novembar**
Na Evromediteranskoj konferenciji u Barseloni uspostavljeno partnerstvo između EU i zemalja na južnoj obali Mediterana.
- 1997** **2. oktobar**
Potpisan Amsterdamski ugovor. Stupa na snagu 1. maja 1999. godine.
- 1998** **30. mart**
Počinje proces pristupanja novih zemalja kandidata. U njemu učestvuju Kipar, Malta i 10 zemalja centralne i istočne Evrope.
- 1999** **1. januar**
Jedanaest zemalja EU usvaja evro, koji je pušten u opticaj na tržištima novca i zamenjuje njihove valute u negotovinskim transakcijama. Od tog trenutka Evropska centralna banka preuzima odgovornost za monetarnu politiku. Grčka 1. januara 2001. godine postaje 12. zemlja koja je usvojila evro.
- 10. i 13. jun**
Peti neposredni izbori za Evropski parlament.
- 15. septembar**
Evropska komisija u novom sastavu stupa na dužnost pod predsedništvom Romana Prodiya (1999-2004).
- 15–16. oktobar**
Evropski savet u Tampereu odlučuje da EU bude područje slobode, bezbednosti i pravde.
- 2000** **23–24. mart**
Evropski savet u Lisabonu izrađuje strategiju podsticanja zaposlenosti u EU, modernizacije privrede i jačanja društvene kohezije u Evropi, zasnovane na znanju.
- 7–8. decembar**
Evropski savet na sastanku u Nici postiže sporazum o tekstu novog ugovora kojim se menja sistem odlučivanja u EU kako bi Unija bila spremna za proširenje. Predsednici Evropskog parlamenta, Evropskog saveta i Evropske komisije svečano proglašavaju Povelju EU o osnovnim pravima.

- 2001** **26. februar**
Potpisan Ugovor iz Nice. Stupa na snagu 1. februara 2003. godine.
- 14–15. decembar**
Evropski savet u Lakenu usvaja deklaraciju o budućnosti EU. Time se otvara put za predstojeću veliku reformu EU i za osnivanje konvencije koja će pripremiti Ustav Evrope. Konvencijom je predsedavao Valeri Žiskar d’Estenj.
- 2002** **1. januar**
Stanovnici 12 zemalja evrozone počinju da koriste novčanice i kovani novac te valute.
- 2003** **10. jul**
Sastavljači Konvencije o budućnosti Evrope završavaju svoj rad na nacrtu Ustava Evrope.
- 2004** **1. maj**
Češka Republika, Estonija, Kipar, Letonija, Litvanija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija pristupaju Evropskoj uniji.
- 10. i 13. jun**
Šesti neposredni izbori za Evropski parlament.
- 29. oktobar**
Dvadeset pet šefova država ili vlada u Rimu potpisuje Evropski ustav.
- 22. novembar**
Nova Evropska komisija sa predsednikom Žozeom Manuelom Barozom na čelu.
- 2005** **29. Maj i 1. jun**
Glasači u Francuskoj odbacili Ustav na referendumu, a tri dana kasnije isto su učinili i glasači u Holandiji.
- 3. oktobar**
Počeli pregovori o pristupanju sa Turskom i Hrvatskom.
- 2007** **1. januar**
Bugarska i Rumunija priključile se Evropskoj uniji.
Slovenija postaje 13. zemlja koja je usvojila evro.
- 13. decembar**
Potpisan Lisabonski ugovor.
- 2008** **1. januar**
Kipar i Malta postaju 14. i 15. zemlja koje su usvojile evro.

- 2009**
- 1. januar**
Slovačka postaje 16. zemlja koja je usvojila evro.
- 4–7. jun**
Sedmi neposredni izbori za Evropski parlament.
- 2. oktobar**
Na referendumu u Irskoj usvojen Lisabonski ugovor.
- 1. decembar**
Lisabonski ugovor stupa na snagu.
Herman van Rompej postaje predsednik Evropskog saveta, a Ketrin Ešton postaje visoka predstavnica Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku.
- 2010**
- 9. februar**
Evropski parlament saglasio se sa izborom nove Evropske komisije sa predsednikom Žozeom Manuelom Barozom na čelu po drugi put.
- 9. maj**
Uspostavljen evropski mehanizam za finansijsku stabilizaciju, vredan 750 milijardi evra. Ovo je jedan od brojnih koraka čiji je cilj da pomognu Evropi u ekonomskoj i finansijskoj krizi.
- 2011**
- 1. januar**
Estonija postaje 17. zemlja koja je usvojila evro.
- 2012**
- 2. mart**
Dvadeset pet država EU potpisuje Ugovor o stabilnosti, koordinaciji i upravljanju u ekonomskoj i monetarnoj Uniji. Ugovor stupa na snagu 1. januara 2013. godine.
- 2013**
- 1. jul**
Hrvatska pristupa Evropskoj uniji.
- 2014**
- 1. januar**
Letonija postaje 18. država koja usvaja evro.
- 22-25. maj**
Osmi neposredni izbori za Evropski parlament.
- 2015**
- 1. januar**
Litvanija postaje 19. država koja usvaja evro.

Stupite u kontakt sa EU

NA INTERNETU

Informacije na svim službenim jezicima Evropske unije su dostupne na internet stranici Europa:
www.europa.eu

ČITAJTE O EVROPI

Publikacije o EU su samo jedan klik od vas i nalaze se na internet stranici Knjižare EU:
www.bookshop.europa.eu

Kolekcija sadrži publikacije koje su izdale Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji i Kancelarija za evropske integracije, a koje pružaju informacije o različitim aspektima u vezi sa EU.

www.digitalna.nb.rs/sf/NBS/Razno/Publikacije_o_Evropskoj_uniji

EU INFO MREŽA

Informaciona mreža Evropske unije u Srbiji (EU info mreža) pruža sve relevantne informacije o Evropskoj uniji, njenoj istoriji, institucijama i načinu funkcionisanja, kao i o odnosima Evropske unije i Srbije. EU info mrežu čine Informacioni centar EU u Beogradu i dva info kutka – jedan u Novom Sadu i jedan u Nišu, koji su osnovani u septembru 2014. Glavna uloga mreže jeste da unapredi opšti nivo znanja o aktivnostima Evropske unije u Srbiji, da pruži informacije o pomoći koju EU pruža, kao i o procesu evropskih integracija. Putem EU info mreže, građani se mogu informisati, između ostalog, o programima EU za mlade, obrazovnim programima, kao i programima podrške istraživanjima i inovacijama. EU Info centar u Beogradu i dva EU info kutka su mesta gde građani mogu da dobiju informacije o Evropskoj uniji, kao i da učestvuju u raznovrsnim događajima u oblasti kulture i obrazovanja. Informacije se pružaju na licu mesta, telefonom i/ili putem elektronske pošte.

EU info centar

Dečanska 1, 11000 Beograd
Telefon 011/3229922
info@euinfo.rs

www.euinfo.rs [euinfo.rs](https://www.facebook.com/euinfo.rs) [euicbg](https://twitter.com/euicbg) [euicbg](https://www.youtube.com/euicbg)

EU info kutak Novi Sad

Mihajla Pupina 17, 21000 Novi Sad
Telefon 021/451625
officens@euinfo.rs

 [euipnovisad](https://www.facebook.com/euipnovisad) [EUinfoNS](https://twitter.com/EUinfoNS)

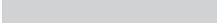
EU info kutak Niš

Obrenovićeve bb, TPC Kalča BI-42, 18000 Niš (privremena adresa, do otvaranja javnog prostora)
Telefon 066/8386821
officenis@euinfo.rs

 [euipnis](https://www.facebook.com/euipnis) [EUinfoNis](https://twitter.com/EUinfoNis)

Evropska unija

- Države članice Evropske unije (2013)
- Države kandidati i potencijalni kandidati

Evropa u 12 lekcija

Koja je svrha Evropske unije? Zašto je osnovana i kako? Kako funkcioniše? Šta je do sada postigla za svoje građane i koji novi izazovi danas stoje pred njom?

Da li se u vreme globalizacije EU može uspešno takmičiti sa drugim velikim ekonomijama i istovremeno održati svoj društveni standard? Kakva će biti uloga Evrope na svetskoj pozornici u godinama koje dolaze? Gde će biti povučene granice EU? Kakva je budućnost evra?

Ova su samo neka od pitanja na koja odgovara stručnjak za EU Paskal Fonten u ovom izdanju svoje popularne knjižice „Evropa u 12 lekcija“. Paskal Fonten je bivši asistent Žana Monea i profesor na Institutu političkih nauka (Institut d'Études Politiques) u Parizu.

